

บทที่ 6

การควบคุมโดยเจ้าหน้าที่สินเชื่อ

วัตถุประสงค์

เพื่อให้การกู้ยืมและให้เครดิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ธนาคารจึงต้องมีการควบคุมการให้กู้ยืมและให้เครดิต โดยต้องมีวิธีการสอบทานสินเชื่อที่ดี รวดเร็ว รัดกุม และมีประสิทธิภาพ การตรวจสอบควบคุมและติดตามความเคลื่อนไหวของสินเชื่อทุกประเภท เป็นระยะ ๆ นั้น จะตรวจสอบตามความจำเป็นของลักษณะสินเชื่อ แต่ละประเภทซึ่งไม่เหมือนกัน พร้อมทั้งต้องสามารถประเมินค่าผลของความสามารถและความพยายามในการชำระหนี้ ดังนั้น เพื่อที่จะขจัดปัญหาและหาวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่อาจจะเกิดขึ้นในขณะที่ยังขอกู้ยืมมีการหนี้สินอยู่กับธนาคาร ทั้งรายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระและรายที่ครบกำหนดชำระแล้ว โดยก่อนที่จะอนุมัติให้สินเชื่อ ธนาคาร จะต้องพยายามวิเคราะห์ข่าวสารทางเครดิตที่รวบรวมมาได้ ตลอดจนวิเคราะห์งบแสดงฐานะการเงินอย่างละเอียดถี่ถ้วนและแน่ใจว่า ความเสี่ยงนั้นแทบจะไม่มีหรือมีก็น้อยที่สุด และคาดว่าผู้ขอกู้จะสามารถหารายได้ตามโครงการที่ได้เสนอให้แก่ธนาคารภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ได้ตกลงกันไว้กับธนาคาร อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ในอนาคตไม่มีใครสามารถที่จะคาดคะเนได้อย่างถูกต้องและแน่นอนได้ แม้จะเป็นแผนการดำเนินงานที่ดีแล้วก็ตาม อุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในระหว่างที่ผู้ขอสินเชื่อยังมีข้อมูลผูกพันตามสัญญาอยู่กับธนาคาร โดยที่ผู้ขอสินเชื่ออาจคาดไม่ถึง หรือนักวิเคราะห์หนี้สินเชื่อของธนาคาร อาจวิเคราะห์แล้วให้ความเห็นผิดพลาด หรือข่าวสารของเครดิตที่รวบรวมมาได้ไม่เพียงพอในการวิเคราะห์ ทำให้นักวิเคราะห์หนี้สินเชื่อของธนาคารอาจวิเคราะห์ความมั่นคงและความสามารถในการชำระหนี้ของกิจการผิดไป เช่น การเปลี่ยนแปลงการหมุนเวียนทางการค้า, ราคาสินค้าตกต่ำ, ความไม่สามารถในการควบคุมตลาดสินค้า, การแข่งขันเป็นไปอย่างรุนแรง แย่งกันลดราคาโดยไม่คิดถึงต้นทุน, การทำการค้าเกินตัว, การนำเงินไปใช้นอกวัตถุประสงค์, การล้มป่วย และ/หรือการ -

คายนของผู้บริหาร, อัครคิภย หรือภยชรรรมชาติอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจะควบคุมไ้ ฯลฯ เหล่านี้ เป็นคน ชนาคารจึงจำเป็นจะต้องมีวิธีการตรวจสอบทานสินเชื่อ เพื่อคึกตามความเคลื่อนไหว ทางคานธุรกิจการคานของผู้ขอสินเชื่ออย่างใกล้ชิด เพราะนอกจากจะทำให้ทราบการคานเป็น งานอย่างแท้จริงแล้ว ยังอาจทราบวาผู้ขอสินเชื่อได้นำเงินไปใช้จ่ายตามโครงการที่ได้เสนอ ทอชนาคารจริงหรือไม่อีกควย นอกจากนี้เครื่องมือที่ถือเสมือนเป็นหัวใจในการตรวจสอบ ทานสินเชื่อที่ดีก็คือแฟ้มสินเชื่อ (Credit File)

แฟ้มสินเชื่อ³⁶ (Credit File)

การจัดทำแฟ้มสินเชื่อ (Credit File หรือ Credit Folder) ถือเป็นสิ่ง จำเป็นสำหรับฝ่ายสินเชื่อเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ขอสินเชื่อ

รายละเอียดแฟ้มสินเชื่อ

แฟ้มสินเชื่อโดยทั่วไปจะแบ่งเป็นหลายส่วน ซึ่งคันโดยคัชนี (Index) เช่น ส่วนที่เกี่ยวกับบันทึกรายงานจากเจ้าหน้าที่สินเชื่อ, งบการเงินเปรียบเทียบ, บันทึกรายงาน และการสัมภาษณ์ จดหมายคึกคอกโดยตรงกับลูกค้า จดหมายคึกคอกอื่น ๆ การตรวจสอบและ อื่น ๆ เป็นต้น ทอไปนี้เป็นตัวอย่างแฟ้มสินเชื่อ (Credit File) ของลูกค้าเงินเบิกเกิน บัญชี.

1. ข้อมูลเบื้องต้น (Basic Information)

1.1 ประวัติ

1.2 ประวัติการคึกคอก

1.2.1 วงเงินเบิกเกินบัญชี

1.2.2 เชคคิน

³⁶ Albert F. Chapin, Credit and Collection Principle and

Practices (New York: McGraw-Hill Book Company, 1960).

2. หลักประกัน (Collateral)

3. บันทึกรายงานและการสัมภาษณ์ (Memorandum or Interview or Call reports)

4. จดหมายติดต่อกับ (Correspondence)

4.1 จดหมายติดต่อกับลูกค้า

4.2 จดหมายติดต่อกับอื่น ๆ

5. งบการเงินเปรียบเทียบ (Statement Comparison)

6. การตรวจสอบ (Investigation)

1. ข้อมูลเบื้องต้น (Basic Information)

1.1 ประวัติ มีรายละเอียดซึ่งประกอบด้วยชื่อลูกค้า ที่อยู่ ประเภทธุรกิจ วันเปิดบัญชี เจ้าหน้าที่สินเชื่อที่ติดต่อกับพร้อมทั้งชื่อผู้แนะนำ เพราะผู้แนะนำจะเป็นผู้ที่รู้จักผู้ขอสินเชื่อ ถ้าผู้ขอสินเชื่อเป็นทางหุ้นส่วน ควรจะบอกชื่อหุ้นส่วน และตำแหน่ง/ประวัติความสัมพันธ์ของลูกค้ากับหน่วยงานต่าง ๆ ของธนาคารสินเชื่อประเภทต่าง ๆ ที่ธนาคารให้แกลูกค้า ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบว่า ผู้ขอสินเชื่อใช้บริการธนาคารมาก่อนเพียงใด และใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาว่าควรจะขยายสินเชื่อประเภทไหนแก่ลูกค้ารายใด นอกจากนี้การติดต่อกับธนาคารอื่น ๆ ที่ควรจะบันทึกไว้ด้วย

กรณีที่มีผู้ขอสินเชื่อหลายรายมีผู้บริหารงานคนเดียวกัน ยอดสินเชื่อทั้งหมดที่ให้กับการในเครือเดียวกัน ควรจะบันทึกไว้ทั้งนี้เพื่อป้องกันการให้เครดิตแก่ลูกค้าในเครือรายหนึ่งรายใดเกินสมควร

1.2 ประวัติการติดต่อ

1.2.1 วงเงินเบิกเกินบัญชี ธนาคารควรบันทึกวันเบิกเกินบัญชี วงเงินเบิกเกินบัญชี และอัตราดอกเบี้ย

1.2.2 เช็คคิน ธนาคารควรบันทึกสถิติเช็คคินซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยเฉพาะเมื่อมีการคินเช็คด้วยเหตุผล เงินในบัญชีมีไม่พอจ่าย ธนาคารควรจะบันทึกวันที่คินเช็ค จำนวนฉบับเช็ค จำนวนเงิน และเหตุผลที่คินเช็คไว้ด้วย

2. หลักประกัน (Collateral)

จะทำการบันทึกรายละเอียดประกอบหลักประกัน ตามแบบฟอร์มที่แนบมา

3. บันทึกรายงานและการสัมภาษณ์ (Memorandum of Interview or Call Reports)

จะบันทึกและสัมภาษณ์ทุกบัญชีที่เปิดใหม่กับธนาคาร เจ้าหน้าที่สินเชื่อจะรายงานข้อมูลที่จำเป็นในการเปิดบัญชีในกระดานบันทึก เพื่อเก็บเข้าแฟ้มสินเชื่อ เจ้าหน้าที่สินเชื่อจะตอกรายงานรายละเอียดที่ได้รับจากลูกค้าด้วยวิธีการสรุปรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์

หลังจากที่อนุมัติสินเชื่อไปแล้ว เจ้าหน้าที่สินเชื่อจะต้องสอบถามติดตามสินเชื่อที่ปล่อยไปแล้ว โดยอาจจะใช้วิธีการเยี่ยมเยียนลูกค้าถึงสถานที่ประกอบธุรกิจ ประโยชน์ที่ได้จากการไปเยี่ยมเยียน ทำให้ธนาคารมีความเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ที่ลูกค้าประสบอยู่ดีขึ้น เพราะได้ไปเห็นการทำงานจริง ๆ เห็นโรงงาน เห็นสต็อกสินค้า ฯลฯ ในค่านักค้าก็ได้รับประโยชน์จากการที่ได้ความรู้จักคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่สินเชื่อของตนยิ่งขึ้น อันจะมีผลต่อเนื่องไปถึงการจะขอความช่วยเหลือจากธนาคารตามวิธีการที่ถูกต้อง เป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน การบันทึกนี้จะทำในบันทึกรายงาน (Memorandum Sheet) ระบุใครเป็นผู้รับผิดชอบ ใครทำการสัมภาษณ์ และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับลูกค้า และควรจติดต่อกับลูกค้าตลอดเวลา เพื่อจะได้ใกล้ชิดกับลูกค้า เพื่อทราบว่าลูกค้ามีการจัดการที่มีประสิทธิภาพเพียงใด

นอกจากนี้ข่าวสารที่ได้เกี่ยวกับลูกค้าซึ่งได้จากหนังสือพิมพ์และวารสารต่าง ๆ และรายงานต่าง ๆ อาทิ เช่น รายงานจากตลาดหุ้น ที่มีข่าวสารอันเป็นสาระสำคัญเกี่ยวข้องกับถึงฐานะทางเศรษฐกิจและการเงิน หรือเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของลูกค้าซึ่งมีผลสะท้อนให้ทราบถึงกำลังความสามารถในการชำระหนี้ของลูกคา การนำรายงานที่กล่าวเข้าแฟ้มสินเชื่อ ควรจะเป็นต้นฉบับที่นำมาจากเอกสารนั้น ๆ หรืออาจจะใช้วิธีย่อความที่สำคัญลงในกระดานบันทึกก็ได้

4. จดหมายติดต่อก (Correspondence)

4.1 จดหมายติดต่อกโดยตรงกับลูกค้า (Direct Correspondence) ส่วนนี้จะใช้สำหรับเก็บรวบรวมจดหมายที่ธนาคารติดต่อกับลูกค้า การเก็บอาจจะใช้วิธีย่อความ

ที่สำคัญ เรียงตามลำดับจกหมายติดต่อเก็บเข้าแฟ้ม ส่วนจกหมายติดต่อแยกเก็บไว้ต่างหาก

4.2 จกหมายติดต่ออื่น ๆ (Other Correspondence) ใช้สำหรับเก็บรวบรวมจกหมายติดต่อที่เกี่ยวข้องกับลูกค้า การเก็บอาจจะเก็บต้นฉบับหรือสำเนา หรืออาจจะใช้วิธีย่อข้อความที่สำคัญ เรียงตามลำดับจกหมายติดต่อแล้วจึงรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เป็นต้นว่า หนี้สินที่เจ้าหน้าที่สินเชื่อต้องการจะรู้ว่าเกี่ยวพันกับหนี้สินของธนาคารอย่างไร

5. งบการเงินเปรียบเทียบ (Statement Comparision)

งบการเงินประกอบควยงบดุล งบกำไรขาดทุน งบแสดงที่มาและการใช้เงิน ทุนและงบกระแสเงินสด เจ้าหน้าที่สินเชื่อต้องการจะทราบว่าลูกค้ามีกำไรหรือขาดทุนจากธุรกิจของตน ดังนั้นการวิเคราะห์บัญชีจึงถูกนำมาใช้ การวิเคราะห์เปรียบเทียบกับปีก่อน ๆ ควรกระทำอย่างน้อยปีละครั้ง สำหรับลูกค้าเบิกเงินเกินบัญชี การรายงานประจำปีจะให้ประโยชน์อย่างมากเกี่ยวกับฐานะการเงินของลูกค้า และการติดต่อกับธนาคารในรอบปีที่ผ่านมา ในกรณีที่ธุรกิจมีผลการดำเนินงานขาดทุนตลอด ธนาคารอาจจะวิเคราะห์บัญชีปีละ 2 ครั้ง หรืออาจจะขอให้ลูกค้าส่งรายงานให้ธนาคาร ทุกเดือน ทุก 3 เดือน หรือทุก 6 เดือน เป็นต้น

6. การตรวจสอบ (Investigation)

เป็นเรื่องการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนของเจ้าหน้าที่สินเชื่อ ได้มาจาก 2 ทาง คือ ข่าวสารที่ไ้รับโดยตรงจากลูกค้า และข่าวสารที่ไ้รับโดยทางอ้อมจากภายนอกงานค่านนี้จะต้องมีการสืบสวนสอบสวนอยู่เสมอเป็นประจำ เพื่อประโยชน์ของงานค่านการสอบทานสินเชื่อ โดยเฉพาะ การตรวจสอบบัญชีลูกค้ารายที่เบิกเกินบัญชีควรจะทำอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และการตรวจสอบนี้ต้องให้ทันต่อเหตุการณ์เพื่อจะได้รักษาผลประโยชน์ของธนาคารพาณิชย์ไว้ทันเวลา

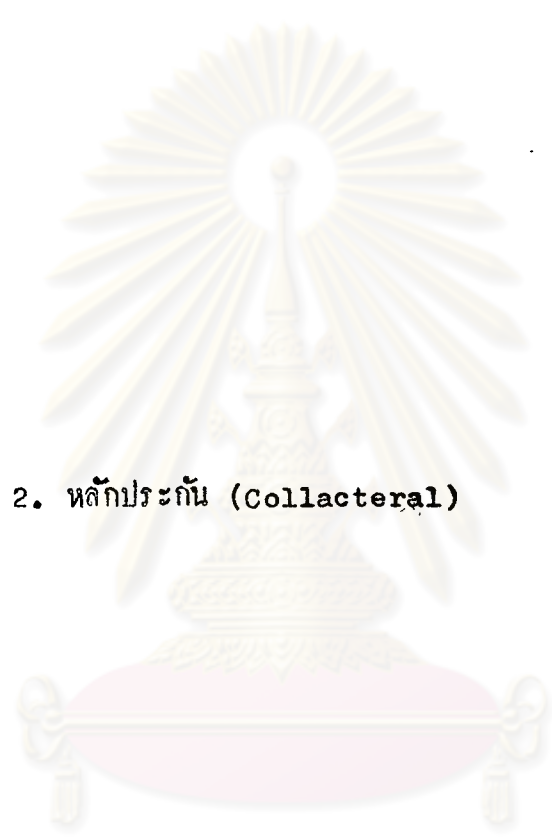
1. ข้อมูลเบื้องต้น (Basic Information)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกการเบิกเงินเกินบัญชี และ เช็คคืน
 ชื่อ.....เลขที่บัญชี.....

เช็คคืน			เบิกเงินเกินบัญชี		
วันเดือนปี	จำนวน	เหตุผล	วันเดือนปี	จำนวนเงิน	หมายเหตุ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 คุรุสภาองค์กรมหาวิทาลัย

2. หลักประกัน (Collateral)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่.....

บันทึกรายละเอียด

รายได้ ฐานะหลักฐาน ทรัพย์สินอื่น ๆ ของผู้ค้าประกันหรือลูกหนี้

(บันทึกนี้ ธนาคารถือเป็นความลับที่สุด และใช้สำหรับในกิจการของธนาคาร และเพื่อประโยชน์ของตัวท่านเองเท่านั้น)

- 1) ชื่อผู้ค้าประกัน.....อายุ.....ปี
- 2) ที่อยู่.....
- 3) อาชีพ/กิจการ.....สำนักงาน.....
- 4) รายได้จากอาชีพ/กิจการ ประมาณปีละ.....บาท
รายได้อื่น ประมาณปีละ.....บาท (จาก.....)
- 5) มีทรัพย์สินอื่นใดหรือไม่ (ระบุรายละเอียด)
 - 5.1 ประเภททรัพย์สิน.....มูลค่า.....บาท
 - 5.2 ประเภททรัพย์สิน.....มูลค่า.....บาท
 - 5.3 ประเภททรัพย์สิน.....มูลค่า.....บาท
- 6) มีบัญชีเงินฝากค้ำประกันหรือไม่ หรือมีหนี้สินอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ ถ้ามีให้แจ้งจำนวนเงิน (จำนวนเงินฝาก หรือ จำนวนหนี้สิน หรือ ทั้ง 2 อย่าง)
.....
.....
- 7) มีบัญชีเงินฝากกับธนาคาร หรือ สถาบันการเงินอื่น ๆ ค้ำประกันหรือไม่ หรือมีหนี้สินกับธนาคาร หรือ สถาบันการเงินอื่น ๆ ค้ำประกันหรือไม่ ถ้ามี ให้แจ้งจำนวนเงินฝาก หรือ จำนวนหนี้สิน.....
- 8) คู่สมรส.....อายุ.....ปี
รายได้ประมาณปีละ.....บาท
- 9) เจาหน้าที่สินเชื่อมีความมั่นใจว่า ถ้าลูกหนี้ไม่สามารถชำระแล้ว ผู้ค้าประกันจะสามารถชำระคืนให้ธนาคารได้ภายใน.....เดือน
ลงชื่อ.....
เจาหน้าที่สินเชื่อหรือผู้ค้าประกัน

รายละเอียดการประเมินราคาที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

วันที่.....

ชื่อลูกค้า.....ที่อยู่.....

.....
 โฉนดที่ดินเลขที่.....ผู้ถือกรรมสิทธิ์.....

ที่ตั้งของที่ดิน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

การประเมินราคา

ราคา	ตารางวาละ	เนื้อที่	จำนวนเงิน
กรมที่ดินประเมินราคาเมื่อ..... ที่ดิน
ซื้อขายในปัจจุบัน ที่ดิน
ประเมินครั้งก่อนเมื่อ..... ที่ดิน
สิ่งปลูกสร้าง (สุทธิ)
รวม
ประเมินใหม่ ที่ดิน
สิ่งปลูกสร้าง (สุทธิ)
รวม
ค่าสุุด ที่ดิน
ที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

ผู้สำรวจและประเมินราคา.....

ความเห็น

ส่วนประกอบสภาพที่ดิน (มี ไม่มี) ไฟฟ้า.....ประปา/บาคาด.....
โทรศัพท์.....

ทางเข้า : () ทางสาธารณประโยชน์ () ที่ส่วนบุคคลที่จดทะเบียนการจำหน่ายแล้ว
() รดยนต์เข้าถึง

สภาพถนน.....กว้าง.....เมตร ผิวจราจร.....เมตร

สภาพซอย.....กว้าง.....เมตร ลึกจากถนน.....เมตร

สภาพอื่น ๆ

.....

ภาระผูกพัน

ก. ภาระจำยอม () มี () ไม่มี

ข. สิทธิเก็บกิน () มี () ไม่มี

ค. สิ่งปลูกสร้างมีสัญญาเช่าให้ผู้อื่น () มี () ไม่มี

ถ้ามีระยะเวลา.....เดือน/ปี ค่าเช่าเดือน/ปีละ.....บาท

สิ่งปลูกสร้างในที่ดิน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังที่ตงของที่คิน

ที่คินระวาง.....เลขที่.....หน้าสำรวจ.....
 โฉนคเลขที่.....เนื้อที่.....ไร่.....งาน.....ตารางวา
 ที่ตง.....
 มาตราส่วน.....หลักเขตหมายเลข.....

ศูนย์วิทยพัทยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

.....ผู้จำลองวันที่.....
ผู้ตรวจวันที่.....

ข. ผังแสดงที่อยู่ของผู้ขอสินเชื่อ/ผู้บริหารนิติบุคคล

ชื่อ.....บ้านเลขที่.....ซอย.....
 ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....

ราคาประมาณ.....บาท

ค. ผังแสดงที่อยู่ของผู้ค้ำประกัน

ชื่อ.....บ้านเลขที่.....ซอย.....
 ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....

ราคาประมาณ.....บาท

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. บันทึกรายงานและการสัมภาษณ์

(Memorandum or Interview or Call Reports)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึก

ชื่อ

ประเภทธุรกิจ

เลขที่

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ วันที่
..... ประเภทธุรกิจ ที่อยู่
.....

วัน เดือน ปี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ

บันทึกการติดต่อ
ประเภทธุรกิจ

ที่อยู่

.....

วัน เดือน ปี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอบเมื่อทรงถาม

ชื่อ.....

วันที่ทรงถาม	จาก	ที่อยู่	วันที่ตอบ	จาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. จกหมายคคคค (Correspondence)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ

บันทึก
ประเภทธุรกิจ

ที่อยู่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึก
 ชื่อ ประเภทธุรกิจ ที่อยู่

วัน เดือน ปี ส่วนวนจดหมาย.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. งบการเงินเปรียบเทียบ (Statement Comparision)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

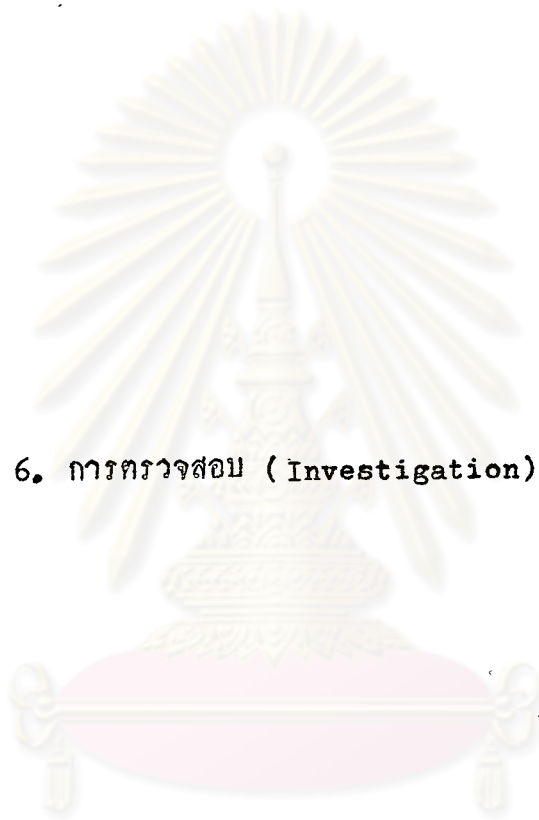
กระดาษทำการวิเคราะห์งบการเงิน

บริษัท.....ที่อยู่.....

ประเภทธุรกิจ.....

		วันสิ้นสุดงวดบัญชี			
		รอบระยะเวลาบัญชี			
รายการ					
1.	ชาย				
2.	กำไรสุทธิก่อนหักภาษี				
3.	กำไรสุทธิหลังหักภาษี				
4.	ทุนชำระแล้ว				
5.	เงินกองทุน				
6.	หนี้สินหมุนเวียน				
7.	หนี้สินระยะยาว				
8.	หนี้สินรวม				
9.	สินทรัพย์ประจำ (สุทธิ)				
10.	สินทรัพย์หมุนเวียน				
11.	สินคาคงเหลือ				
12.	ลูกหนี้ (สุทธิ)				
13.	สินทรัพย์รวม				
14.	เงินทุนหมุนเวียน				
อัตราส่วน		การคำนวณ	ปี.....	ปี.....	ปี.....
1.	กำไรสุทธิ : ชาย	$2 \div 1$			
2.	กำไรสุทธิ : เงินกองทุน	$2 \div 5$			
3.	สินทรัพย์หมุนเวียน : หนี้สินหมุนเวียน	$10 \div 6$			
4.	สินทรัพย์หมุนเวียน : หนี้สินหมุนเวียน หักสินคาคงเหลือ	$(10-11) \div 6$			
5.	หนี้สินระยะยาว : เงินกองทุน	$7 \div 5$			
6.	หนี้สินรวม : เงินกองทุน	$8 \div 5$			

ความเห็น

6. การตรวจสอบ (Investigation)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ

บันทึก
ประเภทธุรกิจ

ที่อยู่

.....

วัน เดือน ปี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน้าที่ในการตรวจสอบทานสินเชื่อ

หน้าที่สำคัญในการตรวจสอบทานสินเชื่อมีอยู่ 2 ประการด้วยกันคือ การวัดผลสินเชื่อที่มีอยู่กับ ธนาคารในระหว่างที่สัญญาที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ เราเรียกว่าวิธีการประเมินค่าสินเชื่อ (Appraisal) และประการที่สอง คือสินเชื่อที่ถึงกำหนดชำระแล้ว แต่ผู้ขอสินเชื่อไม่สามารถชำระหนี้คืนธนาคารได้ หรือเกิดมีปัญหาสินเชื่อขึ้นมา จนธนาคารต้องดำเนินการช่วยเหลือพยุงฐานะของผู้ขอสินเชื่อให้สามารถชำระหนี้คืนธนาคารได้ (เรียกว่าวิธีการดำเนินการ Workout) หรือติดตามทวงหนี้คืนด้วยวิธีการที่เข้มงวดที่สุด (เรียกว่าวิธีการดำเนินการ Liquidation) ทั้งนี้แล้วแต่กรณีที่เราเห็นว่าจำเป็นและเหมาะสมสำหรับหนี้แต่ละราย

1. การประเมินค่าสินเชื่อ (Appraisal)

การประเมินค่าสินเชื่อที่ธนาคารอนุมัติไปแล้วนั้น จะต้องทำเป็นประจำตลอดอายุของสินเชื่อ ตั้งแต่เริ่มอนุมัติสินเชื่อจนกว่าธนาคารจะได้รับชำระหนี้คือโดยการสอบทานทั้งงานการที่ลูกค้าจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามเงื่อนไขข้อตกลงต่าง ๆ ความสัญญา และทางฐานะการเงินของกิจการ ผลการดำเนินงานหลังจากได้รับสินเชื่อจากธนาคารไปแล้ว อันจะมีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้

วิธีการตรวจสอบทานสินเชื่อ ธนาคารควรตรวจสอบสิ่งเหล่านี้

- มีสินเชื่อประเภท วงเงินเท่าใด
- ได้ใช้เงินตามวัตถุประสงค์หรือไม่
- การชำระหนี้เป็นไปตามเงื่อนไขสัญญาที่ได้ตกลงไว้กับธนาคารหรือไม่
- มีภาระหนี้สินกับธนาคารอื่นหรือไม่
- ผลการติดต่อกับธนาคาร เป็นอย่างไร
- เงินหมุนเวียน
- เช็คคืน
- ความสามารถของผู้บริหาร
- หลักประกัน
- ฐานะการเงิน
- ภาวะเศรษฐกิจ

1.1 มีสินเชื่อกี่ประเภท วงเงินเท่าใด

ธนาคาร จำเป็นจะต้องรวบรวมว่าลูกค้าแต่ละรายมีสินเชื่อกี่ประเภท แต่ละประเภทธนาคาร ใ้คอนุมัติในวงเงินเท่าใด เพื่อจะได้ตรวจสอบว่าวงเงินเครดิตที่ธนาคารให้แก่ลูกค้า นั้นเป็นวงเงินที่เหมาะสมหรือยัง เมื่อเทียบกับความจำเป็นที่จะต้องการใช้เงินและความสามารถของกิจการ เพื่อป้องกันมิให้ลูกค้าของธนาคารทำการค่าเกินตัว ซึ่งอาจจะ เป็นปัญหาในภายหน้าได้ ในกรณีตรงกันข้ามวงเงินเครดิตเท่าที่ให้อยู่ต่อไป ธนาคารก็อาจจะ เสนอให้วงเงินเครดิตมากขึ้นโดยลูกค้ารายนั้นไม่ได้ใช้บริการ ของธนาคารอื่น

การพิจารณาว่าวงเงินสินเชื่อที่ ใ้คอนุมัติไปแล้วนั้น ใ้คประโยชน์จากวงเงินดังกล่าวจริงหรือไม่ อาจดูได้จากกระแสเงินสดหมุนเวียนของผู้ขอสินเชื่อว่า ใ้คใช้เงินเบิกเกินบัญชีไปใกล้เคียงกับวงเงินที่ ใ้ครับอนุมัติไปหรือไม่ ถ้า ใ้คไปน้อย เมื่อลูกค้ามาขอต่ออายุสัญญา ธนาคารอาจจะลดวงเงินเท่าที่เห็นว่าจำเป็น ในกรณีที่ ใ้ควงเงินใกล้เคียงกับวงเงินเบิกเกินบัญชีตามที่ขอ หรือเกินวงเงินเสมอ ๆ ธนาคารอาจจะพิจารณาเพิ่มวงเงินให้ ทั้งนี้ ใ้คแต่ละ ใ้คจะเห็นว่าจำเป็นและเหมาะสม

1.2 ใ้คใช้เงินตามวัตถุประสงค์หรือไม่

ธนาคาร ต้องติดตามว่าผู้ขอสินเชื่อ ใ้คใช้เงินตามวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ เมื่อตอนขอทำสัญญาหรือไม่ เพื่อป้องกันมิให้ผู้ขอสินเชื่อหลักเลียงนำเงินไป ใ้คเพื่อวัตถุประสงค์อื่น การติดตามเรื่องวัตถุประสงค์นี้เป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากที่จะแบ่งแยกจากกันโดยเด็ดขาด เช่น นาย ก ูกู้เงินจากธนาคาร โดยในขณะที่ทำสัญญากู้มีระบุวัตถุประสงค์ว่า ใ้คยืมไปเพื่อขยายโรงงาน แต่เมื่อได้รับเงินจากธนาคาร นาย ก นำเงินส่วนหนึ่งไปเป็นทุนหมุนเวียน (Working Capital) มิได้นำไปขยายโรงงานหมดทั้งก่อนตามที่แจ้งกับธนาคาร เช่นนี้เป็นต้น นอกจากนี้การกำหนดข้อผูกมัดในการใช้เงินกู้ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยยังไม่รัดกุมพอ ดังนั้นการติดตามการใช้เงินกู้ของธนาคารพาณิชย์ตามวัตถุประสงค์ นับว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญ แต่ส่วนมากไม่ค่อยได้ผล อาจเพราะว่าธนาคารพาณิชย์ไม่ค่อยเห็นความสำคัญ กลับเห็นว่าหลักประกันที่เป็นที่ดินมีความสำคัญกว่า จึงทำให้ผู้ขอสินเชื่อ ใ้คใช้เงินผิดประเภทบ่อย ๆ

1.3 การชำระหนี้เป็นไปตามเงื่อนไขสัญญาที่ได้ตกลงไว้กับธนาคารหรือไม่

เมื่อธนาคารอนุมัติสินเชื่อไปแล้วก็ต้องติดตามว่าผู้ขอสินเชื่อได้ชำระหนี้ตามเงื่อนไขในสัญญาหรือไม่ ถ้าผู้ขอสินเชื่อชำระหนี้ตรงตามกำหนดทุกครั้ง ธนาคารจะถือว่าผู้ขอสินเชื่อรายที่กล่าว เป็นลูกค้าที่ดีของธนาคารต่อไป หากว่าลูกค้ายังมีความต้องการที่จะขอเครดิตจากธนาคารอีก ธนาคารยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือทันที ทั้งนี้อาจจะไม่ต้องมีหลักประกันก็ได้ ในกรณีตรงกันข้าม ถ้าผู้ขอสินเชื่อผิดนัด ธนาคารจำเป็นต้องติดตามหนี้ โดยธนาคารจะมีหนังสือเชิญผู้ขอสินเชื่อ หรือด้วยวิธีการอื่นเพื่อให้ได้ทราบเหตุผลของการผิดนัดชำระหนี้ แล้วจึงค่อยดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลง และตั้งเงื่อนไขใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ของผู้ขอสินเชื่อในขณะนั้น เช่น ทำเป็นหนังสือยินยอมขอผ่อนชำระหนี้เป็นรายเดือน เป็นต้น

1.4 มีภาระหนี้สินกับธนาคารอื่นหรือไม่

ผู้ขอสินเชื่อที่ขอบริการจากธนาคารหลายธนาคาร มักเป็นกิจการที่ใหญ่ มีเครดิตดีเป็นที่เชื่อถือในสังคม ธนาคารจะต้องติดตามผลการติดต่อกับธนาคารอื่น เพื่อหองกันมิให้ผู้ขอสินเชื่อใช้วงเงินเครดิตมากเกินไปจนความจำเป็น ธนาคารจึงควรสอบถามยอดกับธนาคารอื่น ๆ นั้นเสมอ ๆ อาจใช้วิธีเขียนจดหมายไปสอบถามเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับฐานะการเงิน เช่น จากการสอบถามผลการติดต่อกับธนาคารอื่น ทราบว่าทุกอย่างเหมือนเดิม การติดต่อกับธนาคารของเราก็เช่นเดิม แต่ลูกค้าต้องการที่จะเพิ่มปริมาณการค้า เพื่อลดต้นทุนการผลิตคองหน่วย หรือพอจะพิสูจน์ได้ว่ามีช่องทางที่จะหากำไรได้จากการค้าที่จะขยายนั้น ธนาคารอาจจะพิจารณาให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติมจากเดิมเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมได้

1.5 ผลการติดต่อกับธนาคาร เป็นอย่างไร

1.5.1 เงินหมุนเวียน

การกูเงินหมุนเวียน จะทำให้ธนาคารทราบการเคลื่อนไหว และฐานะการเงินที่แท้จริงของผู้ขอสินเชื่อได้ กล่าวคือ บัญชีมีการหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลาหรือไม่ บางครั้งมียอดเงินเป็นเจ้าหนี้และบางครั้งก็เป็นลูกหนี้ ในกรณีที่การใช้จ่ายเงินใกล้เคียงกับวงเงินที่ให้ ธนาคารถือว่าเป็นลูกค้าที่ใช้เงินไปตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ การค้าก็คึกคักไม่ซงัก

จัดว่าเป็นลูกค้าที่ดี ในกรณีที่มีบัญชีไม่คอยเคลื่อนไหว หรือไม่เคลื่อนไหวเลย หรือบัญชีการหมุนเวียนไม่ดี คือมีแต่เบิกเงินเสมอ ๆ แต่ไม่คอยมีการนำเงินเข้าบัญชี แสดงว่าผู้ขอสินเชื่อมีแต่ทางใช้เงิน ไม่คอยมีรายรับ (เว้นแต่ลูกค้าประเภททำการค้าตามฤดูกาล) ธนาคารการเงินไม่คอยดี ลูกค้าลักษณะนี้ธนาคารควรให้ความสนใจ และติดตามการเคลื่อนไหวอย่างใกล้ชิด

1.5.2 เชื่อกัน

ธนาคารจะเชื่อว่าผู้ขอสินเชื่อมีสติเชื่อกันเพราะเหตุผลเงินในบัญชีไม่เพียงพอเป็นอย่างไรบ้าง ถ้ามีบ่อย ๆ ธนาคารจะต้งคอยเฝ้าสังเกตพฤติกรรม เพราะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้ขอสินเชื่อค่าเป็นการค้าผิดพลาด ไม่สามารถดำเนินไปตามแผนการณที่ใดกำหนดไว้ หรือนำเงินไปใช้ในอวก์วัตถุประสงค์

1.6 ความสามารถของผู้บริหาร

ธุรกิจไม่ว่าจะดำเนินในรูปกิจการเจ้าของคนเดียว ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทจำกัด ก็ตาม ล้วนแต่บริหารโดยบุคคลทั้งสิ้น ฉะนั้นธนาคารจะให้ความสนใจต่อความสามารถของผู้บริหาร โดยมุ่งพิจารณาคูณสมบัติของผู้ขอสินเชื่อ และความสามารถในการหารายได้ ดังรายละเอียดปรากฏในบทที่ 3

1.7 หลักประกัน

ธนาคารต้องคอยติดตามราคาหลักทรัพย์ที่นำมาวางเป็นประกันว่ามีกาเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ถ้าราคาของหลักทรัพย์สินที่นำมาวางเป็นประกันนั้นเสื่อมค่าลง หรือมีราคาตลาดลดลงจนทำให้ไม่คุ้มกับวงเงินกู้ยืม ธนาคารก็อาจจะขอให้ผู้ขอสินเชื่อเพิ่มหลักประกันให้มีค่าเท่าหรือมากกว่าจำนวนเงินในกู้ยืม ตามแต่ธนาคารจะเห็นเป็นการเหมาะสม

1.8 ฐานะการเงินตลอดจนชื่อเสียงของกิจการในสังคม

ธนาคารต้องติดตามอ่านข่าวว่าจะมีลูกค้าของธนาคารถูกฟ้องล้มละลาย หรือถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์หรือไม่ เพื่อจะได้รักษาดผลประโยชน์ของธนาคารไว้ทันเหตุการณ์ ฉะนั้น ธนาคารต้องวิเคราะห์ฐานะการเงินของผู้ขอสินเชื่อจากงบการเงินที่ไ้รับ จากการติดต่อกับธนาคาร จากวงการค้า และอื่น ๆ ที่ธนาคารจะสามารถรับหรือสอบถามได้ เพื่อจะได้หาทางป้องกันมิให้ธนาคารต้องรับภาระหนี้สูญ

1.9 ภาวะเศรษฐกิจ

เป็นปัจจัยสำคัญมากที่ธนาคารควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะผู้ขอสินเชื่อบางรายประสบความล้มเหลว เนื่องจากความผันแปรของภาวะเศรษฐกิจ นโยบายการเมือง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้บริหารงาน แต่จากความสามารถในการบริหารของผู้ขอสินเชื่อคือ เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ, เหมืองแร่ เช่นนี้ ธนาคารอาจจำเป็นต้องพยุงโดยวิธีการดำเนินการ Workout

2. วิธีดำเนินการ Workout

เมื่อธนาคารดำเนินการประเมินค่าสินเชื่อก่อน (Appraisal) แล้ว เฉพาะลูกค้ารายที่กิจการค้าอ่อนแอลง หรือฐานะการเงินอาจจะตกอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถชำระหนี้คืนธนาคารได้ หน่วยงาน Workout จะทำหน้าที่ควบคุม-ติดตามกิจการดังกล่าวอย่างใกล้ชิด ศึกษาสาเหตุหาทางแก้ไขหรือช่วยเหลือแล้วแต่กรณี โดยเฉพาะรายที่คาดคะเนแล้วว่าหากธนาคารปล่อยไว้สักระยะหนึ่งแล้ว กิจการนั้นอาจฟื้นตัวได้ ทั้งนี้ธนาคารต้องพิจารณาถึงเรื่องความเสี่ยงเป็นเกณฑ์

ธนาคารอาจจะพิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่กิจการที่ประสบความล้มเหลวทางด้านการเงินเป็นขั้นตอนดังนี้

- ให้คำแนะนำแก่ลูกหนี้ในการหารายได้
- ขยายระยะเวลาการชำระหนี้หรือให้ค่ออายุสัญญาเงินกู้
- ให้กู้ยืมเพิ่มขึ้นเพื่อให้ลูกหนี้มีฐานะการเงินดีขึ้น
- ให้ธนาคาร เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการหรืออาจจะให้ธนาคาร เข้าไปดำเนินการแทนจนกว่าลูกหนี้จะสามารถชำระหนี้ได้

2.1 ให้คำแนะนำแก่ลูกหนี้ในการหารายได้ ตลอดจนการปรับปรุงกิจการของลูกค้า ในบางกิจการธนาคาร อาจจะให้ปรับปรุงการดำเนินงานโดยการปรับปรุงยอดขายหรือค่าใช้จ่าย พยายามหาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อให้มีสมรรถภาพในการชำระหนี้ดีขึ้น หรือแนะนำให้ลูกหนี้พยายามใช้จ่ายตามงบประมาณรายจ่าย เป็นต้น

2.2 การขยายระยะเวลาการชำระหนี้หรือให้ค่ออายุสัญญาเงินกู้ เช่น ผู้ขอสินเชื่อประสบอุบัติเหตุ เจ็บป่วย ทำให้ไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ในสภาพการณ์เช่นนี้ ทางที่ที่

ที่สุดที่จะทำได้คือขยายระยะเวลาชำระหนี้ กำหนดชำระหนี้คืนเป็นงวด ๆ ให้เหมาะสมกับรายได้ของผู้ขอสินเชื่อ บางครั้งอาจเป็นเพราะว่าสินค้าที่ซื้อมาขายไม่ได้ ธนาคารจึงจำเป็นต้องขยายหรือปรับปรุงสัญญาเสียใหม่

2.3 ให้อุปถัมภ์เพิ่มขึ้น เพื่อให้ลูกหนี้มีฐานะการเงินดีขึ้น การที่ธนาคารจะเห็นสมควรเพิ่มวงเงินให้แก่อุปถัมภ์ไม่บ่อยนัก ธนาคารจะต้องศึกษาสถานการณ์อย่างรอบคอบว่าผู้ขอสินเชื่อมีความจำเป็นต้องการเงินหมุนเวียนเพิ่มขึ้นเพียงระยะหนึ่ง หรือเป็นการกู้เพิ่มเติมเพื่อซื้อเครื่องจักร โรงงาน และที่ดินเพื่อขยายการผลิตซึ่งตลาดมีความต้องการอยู่แล้ว การให้อุปถัมภ์เพิ่มเติมกรณีหลังนี้ ธนาคารมักจะขอหลักทรัพย์ไปเป็นประกัน และให้จำนองหรือจำนำแล้วแต่หลักประกัน โดยปกติธนาคารจะไม่รับสินทรัพย์ที่ติดจำนองเป็นหลักประกัน

2.4 ให้นักธนาคารเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการหรืออาจจะให้นักธนาคารเข้าไปดำเนินกิจการแทนจนกว่าลูกหนี้จะสามารถชำระหนี้ได้ กิจการที่มีการจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพอาจจะมีความฐานะทางการเงินที่ไม่ดีด้วย ทางแก้ไขที่ดีที่สุดคือให้นักธนาคารเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกิจการนั้น เช่น กิจการที่นำบัญชีลูกหนี้มาวางเป็นหลักประกัน และเกิดปัญหาทางด้านการเงิน ธนาคารอาจส่งตัวแทนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ แต่มีบางกรณีที่ธนาคารจะเปลี่ยนแปลงแนวทางการดำเนินกิจการของลูกหนี้เสียใหม่ และดำเนินกิจการเสียเอง เมื่อเห็นว่าคณะกรรมการดำเนินงานของกิจการไม่มีประสิทธิภาพพอเพียง หรือมีหลักฐานปรากฏชัดชัดว่ามีการทุจริต การเข้าดำเนินกิจการแทนนั้น จะรวมถึงการจัดการทางด้านการเงิน การบัญชี และอื่น ๆ เช่น การจัดซื้อกับขาย การชำระหนี้ เป็นต้น เพื่อให้แน่ใจว่าจะได้รับชำระหนี้คืน

3. วิธีการดำเนินการ Liquidation

เมื่อนักธนาคารดำเนินการจนกระทั่งเห็นว่า workout ใช้ไม่ได้ผลหรือไม่เห็นทางที่ลูกหนี้จะสามารถชำระหนี้ได้ หรือในกรณีที่ลูกหนี้สอให้เห็นว่าขาดความพยายามที่จะชำระหนี้คืนคืนธนาคาร ธนาคารจำเป็นต้องหาวิธีการเรียกเก็บหนี้แบบ Liquidation ปกติธนาคารไม่นิยมดำเนินการ Liquidation เพราะจะทำให้เสียเวลา และไม่เป็นที่ต้องการของลูกหนี้ นอกจากนี้การขายทอดตลาดมักปรากฏว่าขายได้ในราคาต่ำกว่าราคาตลาดที่ยุติธรรม ทำให้ธนาคารไม่ได้รับชำระหนี้เต็มจำนวน อย่างไรก็ตาม Liquidation

ก็เป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะใช้กับรายที่มีปัญหาในการเก็บเงิน Liquidation นี้ ธนาคารอาจจะใช้วิธีประนีประนอมหนี้ หรือทำการฟ้องร้องให้ดำเนินคดีตามกฎหมาย

3.1 การประนีประนอมหนี้ ธนาคารควรจัดตั้งคณะกรรมการประนีประนอมหนี้

(Creditor's Committee)

เพื่อดำเนินการชำระบัญชี ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องทำให้กิจการดีขึ้น แต่จะทำทุกอย่างที่ธนาคารได้รับชำระหนี้จากผู้ขอสินเชื่อ เช่น มีจดหมายเชิญผู้ขอสินเชื่อมาพบ และให้ผู้ขอสินเชื่อเสนอวิธีการชำระหนี้ว่าตนยินดีจะชำระหนี้อย่างไร เป็นต้นว่า จะพยายามชำระหนี้ทั้งหมด หรือชำระเพียง 40% 60% หรือ 80% ด้วยการผ่อนชำระตามแต่ความสามารถที่ลูกหนี้จะหาเงินมาชำระหนี้ได้ การให้ลูกหนี้เสนอเงื่อนไขนี้ คล้าย ๆ กับธนาคารถูกบังคับให้ยอมรับข้อเสนอ ทั้งนี้เพราะไม่มีวิธีใดที่ดีไปกว่านี้ โดยเฉพาะในกรณีที่เกิดกิจการไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ เมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงประนีประนอมก็จะร่างสัญญาับสภาพหนี้ ให้ลูกหนี้ เช่น ความเงื่อนไขสัญญาที่ได้ตกลงกันใหม่ ถ้าลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามสัญญา ธนาคารก็จะดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

3.2 การฟ้องร้องให้ดำเนินคดีตามกฎหมาย จากการประนีประนอมหนี้ ถ้าธนาคารไม่พอใจเงื่อนไขของลูกหนี้ หรือลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามสัญญาับสภาพหนี้ ตลอดจนธนาคารได้พยายามใช้วิธีการต่าง ๆ ทุกอย่างแล้ว ธนาคารก็ยังไม่สามารถจะได้รับชำระหนี้ได้ ธนาคารจึงจำเป็นต้องฟ้องร้องต่อศาลให้ศาลทำการพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด และนำหลักทรัพย์ขายทอดตลาด ในกรณีที่ลูกหนี้ของธนาคารมีหลักทรัพย์วางเป็นประกัน ธนาคารจะมีบุริมสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งในการขายทอดตลาดนั้น ถ้าราคาหลักทรัพย์มีมูลค่าสูงกว่าจำนวนที่ลูกหนี้เป็นหนี้ธนาคารอยู่ ส่วนที่เกินจะคืนให้ลูกหนี้ แต่ถาราคาหลักทรัพย์มีมูลค่าต่ำกว่าจำนวนหนี้ ก็จะต้องเรียกร้องจากลูกหนี้ต่อไป

การควบคุมสินเชื่อโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505

เป็นที่ยอมรับกันว่าประเทศจะเจริญก้าวหน้าได้ก็ ก็ต่อเมื่อเศรษฐกิจการเงินของประเทศมีเสถียรภาพมั่นคง สำหรับประเทศไทยได้ถือว่าการรักษาเสถียรภาพทางการเงินเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลตลอดมา³⁷

การรักษาเสถียรภาพทางการเงินของประเทศนั้น ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของธนาคารแห่งประเทศไทย³⁸ การเงินจะมีเสถียรภาพต่อเมื่อปริมาณเงินในมือประชาชนซึ่งประกอบด้วยธนบัตร เหรียญกษาปณ์ และเงินฝากเมื่อเรียกที่ธนาคารต่าง ๆ ขยายตัวในอัตราที่ใกล้เคียงกับอัตราเพิ่มของมวลรวมผลิตภัณฑ์ประชาชาติ หรืออีกนัยหนึ่ง อุปสงค์รวมในสินค้าและบริการต่าง ๆ จะต้องเท่ากับหรือใกล้เคียงกับอุปทานของสินค้าและบริการในการรักษาเสถียรภาพทางการเงินดังกล่าว การควบคุมการขยายการให้กู้ยืมและเครดิตของธนาคารพาณิชย์นั้นมีความสำคัญมาก และถือเป็นเรื่องที่อยู่ในความรับผิดชอบโดยตรงของธนาคารแห่งประเทศไทย การควบคุมเครดิตโดยวิธีต่าง ๆ เช่น ซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาด, ขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ธนาคารพาณิชย์ และขึ้นอัตราส่วนเงินสดสำรองที่ธนาคารพาณิชย์จะต้องดำรงไว้ตามกฎหมาย เป็นต้น แต่ในกรณีของประเทศที่ตลาดเงินในประเทศไทยยังไม่เจริญเพียงพอ นั้น การควบคุมการขยายเครดิตโดยวิธีซื้อขายหลักทรัพย์ก็ดี หรือขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารแห่งประเทศไทยก็ดี จะไม่สามารถทำได้ หรือให้ผลไม่เต็มที่ จึงมักจะต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนเงินสดสำรองแต่ประการเดียวตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันนี้

³⁷ "ประวัติและการดำเนินงานของธนาคารแห่งประเทศไทย" หนังสือที่ระลึกครบรอบ 30 ปี, หน้า 36.

³⁸ ธนาคารแห่งประเทศไทย (พระนคร : โรงพิมพ์ลิ่วพร, 2513), หน้า 47.

ข้อกำหนดของธนาคารแห่งประเทศไทย ในการควบคุมการให้กู้ยืมและให้เครดิต
ของธนาคารพาณิชย์ ดังนี้

1. การกำหนดอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 11 กำหนดว่า
"ให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย แต่ละวัน
เป็นอัตราส่วนกับยอดเงินฝากไม่ต่ำกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็น
ชอบของรัฐมนตรี ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่า 5 และไม่เกินร้อยละ 50 อัตราส่วนที่ดำรงนั้นธนาคาร
แห่งประเทศไทย จะกำหนดให้ถือเอาส่วนเฉลี่ยตามระยะเวลาอย่างน้อยเท่าใดก็ได้ และอาจ
กำหนดให้ถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทยเป็นส่วนหนึ่งของเงินสดสำรองที่พึงดำรงนั้นก็ได้

ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีอาจกำหนดให้รวม
ยอดเงินให้เบิกเกินบัญชีที่ยังมิได้จ่าย ไปเข้ากับยอดเงินฝากที่คงมีเงินสดสำรองนั้นด้วยก็ได้

การกำหนดตามมาตรานี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่การกำหนดอัตรา
ส่วนเงินสดสำรองกับยอดเงินฝากตามความในวรรคแรก และการกำหนดให้รวมยอดเงินให้
เบิกเกินบัญชีที่ยังมิได้จ่ายไปเข้ากับยอดเงินฝากตามความในวรรคสอง จะให้ใช้บังคับก่อน
สิบห้าวัน นับแต่วันประกาศมิได้³⁹

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศ
ให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 7
ของยอดเงินฝาก ตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ลงวันที่ 20 ส.ค.17 โดยยอม
ให้ธนาคารพาณิชย์ใช้หลักทรัพย์รัฐบาลไทย ซึ่งปราศจากการผูกพันเป็นเงินสดสำรองได้
แต่ต้องไม่เกินกึ่งหนึ่งของเงินสดสำรองที่พึงดำรงนั้น สำหรับอัตราส่วนที่คงดำรงให้ถือเอา
ส่วนเฉลี่ยรายสัปดาห์ของเงินสดสำรองและยอดเงินฝากแต่ละวันโดยให้ถือวันศุกร์ เป็นวันเริ่ม
ต้น และวันหยุดสัปดาห์เป็นวันสุดท้ายของสัปดาห์⁴⁰

³⁹ ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 79, ตอนที่ 39, ฉบับพิเศษ (วันที่ 30 เมษายน, 2505).

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, เล่ม 79, ตอนที่ 40, วันที่ 1 (พฤษภาคม, 2505), หน้า 1157.

การดำรงเงินสดสำรองนี้ ธนาคารพาณิชย์สามารถปฏิบัติได้ 2 ทาง คือ

- 1) ดำรงในรูปเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยทั้งจำนวน หรือ
- 2) จะดำรงเป็นเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยส่วนหนึ่งและอีกส่วนหนึ่ง

เป็นหลักทรัพยรัฐบาลไทยที่ปราศจากภาระผูกพันไม่เกินร้อยละ 3.75 ของเงินฝาก (ตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยฉบับลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2519 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2519) เงินฝากตามมาตรา 11 นี้ หมายถึงเงินฝากทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะเวลา รวมทั้งเงินฝากของราชการธนาคารและสถาบันการเงินอื่นด้วย สำหรับเงินที่สาขานาคารในต่างจังหวัดฝากไว้กับคลังจังหวัดซึ่งเป็นตัวแทนของธนาคารแห่งประเทศไทย ก็ถือเป็นเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วย นอกจากนี้เงินที่สาขานาคารพาณิชย์ในต่างจังหวัดโอนมาเข้าบัญชีสำนักงานใหญ่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือเงินที่สำนักงานใหญ่โอนไปเข้าบัญชีสำนักงานสาขาในต่างจังหวัดที่ตัวแทนธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นเงินระหว่างทาง (Intransit) นั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้นำมาคำนวณถือเป็นเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วย ส่วนมากเงินฝากของธนาคารพาณิชย์เป็นเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลา ซึ่งต้องจ่ายดอกเบี้ยสูง ในขณะที่เดียวกันเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยนั้นไม่ได้รับดอกเบี้ยจึงยอมให้ถือพันธบัตรเพื่อให้เกิดรายได้บ้าง และเป็นการส่งเสริมการลงทุนในหลักทรัพยรัฐบาลด้วย

หลักทรัพยรัฐบาลไทย ได้แก่ พันธบัตรรัฐบาล และตั๋วเงินคลัง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงอัตราเงินสักร้างและการค้ำวงหลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่ปราศจาก
ภาระผูกพันเป็นดังนี้

ตารางที่ 6 - 1

แสดงอัตราเงินสักร้าง (2505-2517)

ระยะเวลา	อัตราเงินสักร้างต่อ ยอดเงินฝาก	สักร้างเงินฝาก (100%) สามารถค้ำวงไว้เป็น	
		เงินสด %	หลักทรัพย์ %
พ.ศ. 2505	6	75	25
20 พ.ศ. 2508	6	50	50
9 พ.ศ. 2512	7	50	50
30 ม.ศ. 2517	8	50	50
20 ส.ศ. 2517	7	50	50

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

เนื่องจากเงินฝากที่ต้องค้ำวง เงินสักร้างมิได้ยกเว้นไว้สำหรับเงินฝากบางประเภท
ฉะนั้น เงินฝากทุกประเภทจะต้องค้ำวงเงินสักร้างโดยอัตราร้อยละ 7 ของเงินฝาก ปัญหา
ที่เกิดขึ้นในการค้ำวงเงินสักร้างก็คือ เงินฝากระหว่างธนาคาร ในข้อเท็จจริงเงินฝากนั้น
อาจจะ เป็นเรื่องที่ธนาคารหนึ่งมาขอกู้ยืมจากธนาคารอีกแห่งหนึ่ง แต่การออกหลักฐานรายการ
นี้ ธนาคารที่ใหญ่มักเกลี้ยให้ธนาคารที่กู้ยืมออกใบรับฝากให้แทน หลักฐานการกู้ยืม ทั้งนี้เพราะ
ถ้าแสดงรายการ เป็นการกู้ยืมแล้ว ธนาคารผู้ใหญ่ ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของกฎหมายในเรื่อง
สินทรัพย์เสี่ยงอีก ซึ่งเป็นเรื่องยุ่งยาก

ในกรณีที่เงินสภาก่อร่างของธนาคารพาณิชย์มีจำนวนต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนด ธนาคารพาณิชย์อาจจะดำเนินการแก้ไขได้ดังนี้

1) นำเงินสดในมือของทุกสำนักงานธนาคาร เข้าฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย โดยให้เหลือเงินสดในมือพอสมควร เท่าที่จำเป็นต้องใช้ในการหมุนเวียน วิธีนี้ใช้ได้กับธนาคารที่มีเงินสดขาดเล็กน้อย

2) โอนเงินฝากที่ฝากไว้ ณ ธนาคารอื่นไปเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารแห่งประเทศไทย วิธีนี้เป็นการแก้ไขเงินสดสำรองขาดเพียงระยะสั้น

3) กู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์อื่นแล้วนำเงินกู้นั้นไปฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย วิธีนี้เป็นวิธีแก้ไขเงินสดสำรองขาดระยะสั้น และระยะปานกลาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาของสัญญาที่ได้ทำกันไว้ แต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นการให้กู้ยืมเพียงชั่วคราว

4) กู้ยืมเงินจากธนาคารแห่งประเทศไทย มาค้ำรองเงินสดสำรอง วิธีนี้เป็นการแก้ไขเงินสดสำรองขาดเพียงชั่วคราว ควรทำในกรณีที่เป็นการจำเป็นรีบด่วน ไม่อาจจะหาแหล่งเงินจากที่อื่นได้

5) ขายหลักทรัพย์ วิธีนี้ควรจะนำมาใช้ในกรณีที่มีความต้องการเงินเป็นการถาวร เพราะการขายหลักทรัพย์ อาจจะเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าการกู้ยืม ถ้ามีความต้องการเงินสดสำรองเป็นการชั่วคราว

6) ลดปริมาณเงินให้กู้ยืมและให้เครดิต วิธีนี้ควรจะนำมาใช้เมื่อต้องการเงินเป็นการถาวร และไม่อาจจะใช้วิธีการอื่นที่ดีกว่าแล้ว เพราะการลดการให้กู้ยืม และให้เครดิต จะทำให้ธนาคารขาดรายได้ไป

การกำหนดอัตราส่วนเงินสดสำรองตามมาตรานี้ นอกจากจะใช้รักษาความมั่นคง และให้ธนาคารพาณิชย์มีสภาพคล่องในการปฏิบัติงานแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยได้นำมาใช้เป็นมาตรการในการควบคุมการขยายการให้กู้ยืมและให้เครดิตของธนาคารพาณิชย์โดยตรง ทั้งนี้เพราะเมื่อต้องค้ำรองเงินสดสำรองตามกฎหมายแล้ว จำนวนเงินที่ธนาคารพาณิชย์จะนำไปให้กู้ยืมหรือลงทุนก็ถูกจำกัดลง ถ้าธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นอัตราส่วนเงินสดสำรองตามกฎหมาย ก็จะเป็นผลให้ความสามารถในการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์ถูกจำกัดลงด้วย

อย่างไรก็ตาม จากพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ยังให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยในอันที่จะเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของเงินสดและหลักทรัพย์รัฐบาลไทย ซึ่งประกอบกันเป็นเงินสดสำรองได้อีก คืออาจเพิ่มอัตราส่วนของหลักทรัพย์รัฐบาลและลดสัดส่วนของเงินสด ที่ต้องวางไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย หรืออาจกำหนดในลักษณะตรงข้ามก็ได้

เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติตามบทบัญญัติเกี่ยวกับเงินสดสำรองนี้โดยเคร่งครัด มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้บัญญัติไว้ว่า ธนาคารพาณิชย์ใดฝ่าฝืนมาตรา 11 คือ ในเรื่องสำรองเงินสดสำรอง ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน สองหมื่นบาท ตลอดเวลาที่ยังทำการฝ่าฝืนอยู่

ในกรณีที่ธนาคารค้างเงินสดสำรองผิดเป็นเนื่องนิจ มาตรา 22 ก็ได้กำหนดไว้ว่า "ธนาคารพาณิชย์ใดฝ่าฝืนมาตรา 11 เป็นเนื่องนิจ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์นั้นใน ใหญ่ยืมหรือลงทุนหรือให้ทำใดภายใต้เงื่อนไขใด ๆ จนกว่าธนาคารพาณิชย์นั้นจะปฏิบัติให้ถูกต้องด้วยก็ได้"

ธนาคารพาณิชย์ใดฝ่าฝืนคำสั่งของรัฐมนตรีตามวรรคก่อน รัฐมนตรีจะสั่งควบคุมธนาคารพาณิชย์นั้นก็ได้

2. การกำหนดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน และอัตราช่วยเหลือชั่วคราวด้วยเงิน เพื่อช่วยควบคุมทางด้านกำไรเงินในใหญ่ยืมและให้เครดิต ทั้งทางด้าน ปริมาณและคุณภาพของเงินในใหญ่ยืมและให้เครดิตของธนาคารพาณิชย์ ในอันที่จะให้โดยผลตาม ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องการ จึงมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานแก่ธนาคารพาณิชย์ ทั้งนี้เพราะธนาคารแห่งประเทศไทยอยู่ในฐานะ เป็นผู้ให้ยืมแหล่งสุดท้าย (Lender of Last Resort) การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ให้แก่ธนาคารพาณิชย์ หรือที่เรียกกันว่า "อัตราธนาคาร" จึงอาจใช้เป็นมาตรการสำหรับควบคุมเงินในใหญ่ยืมและให้เครดิตได้ เมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศขึ้นอัตราธนาคาร อัตราดอกเบี้ยอื่น ๆ ในตลาดก็จะสูงตามไปด้วย

จะเห็นได้ว่ามาตรการดังกล่าวจะใช้ได้ผลในประเทศที่มีตลาดเงินเจริญก้าวหน้า แล้ว สำหรับประเทศไทย ซึ่งตลาดเงินยังไม่พัฒนาเท่าประเทศอื่น มาตรการนี้ใช้ได้ผลพอ-

สมควร โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้เริ่มให้ธนาคารพาณิชย์กู้เงิน โดยมีหลักทรัพย์เป็นประกันตั้งแต่ พ.ศ. 2490 แต่ไม่ได้กำหนดไว้เป็นที่แน่นอนว่าหลักทรัพย์ที่จะใช้เป็นหลักประกันนั้นควรจะเป็นหลักทรัพย์ประเภทใด หากธนาคารพาณิชย์จะขอกู้เงิน ธนาคารแห่งประเทศไทยจะพิจารณาเป็นราย ๆ ตามความจำเป็นของแต่ละธนาคาร และอัตราดอกเบี้ยที่คิดก็แตกต่างกันไปด้วย คือตั้งแต่ร้อยละ $2\frac{1}{2}$ ถึงร้อยละ 8 ต่อปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2501 ก็ได้มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยแน่นอน คือร้อยละ 8 ต่อปี และกำหนดให้ใช้หลักทรัพย์รัฐบาลไทยเป็นหลักประกัน ตั้งแต่บัดนั้นมาธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้เปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้หลายครั้ง คือเมื่อ 2 สิงหาคม 2508 ได้ลดอัตราดอกเบี้ยจากร้อยละ 8 ต่อปี เป็นร้อยละ 7 ต่อปี เพื่อให้เป็นอัตราเดียวกันกับอัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาล ซึ่งเดิมเคยกำหนดไว้ร้อยละ 8 ต่อปี ก็ได้ลดลงเหลือร้อยละ 7 ต่อปี ต่อมาเมื่อวันที่ 27 ม.ค. 2512 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ขึ้นอัตราดอกเบี้ยเป็นร้อยละ 8 ต่อปี และเมื่อ 23 มิถุนายน 2512 ได้ขึ้นอีกครั้งหนึ่งเป็นร้อยละ 11 ต่อปี การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ถึง 2 ครั้ง ภายในระยะ 6 เดือน และเป็นอัตราที่สูงมากนั้น เพราะมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันมิให้ธนาคารพาณิชย์มาพึ่งเงินกู้จากธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อนำไปใช้ในการให้เครดิต เพื่อการนำสินค้าเข้ามาเกินไป ทั้งนี้เพราะปรากฏว่าในขณะนั้นอัตราดอกเบี้ยในตลาดต่างประเทศ อยู่ในระดับสูงมาก โดยเฉพาะในตลาดคยูโรดอลลาร์ (ซึ่งอัตราดอกเบี้ยขึ้นสูงถึงร้อยละ $12\frac{1}{2}$ ต่อปี) และตามปกติธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยก็ได้อาศัยเงินทุนระยะสั้นจากต่างประเทศเพื่อให้สินเชื่อสำหรับการนำสินค้าเข้าเป็นส่วนใหญ่ ขณะเดียวกันกับที่ธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมดังกล่าว ก็เพื่อป้องกันมิให้ธนาคารพาณิชย์นำเงินไปลงทุนหาผลประโยชน์ในต่างประเทศ (เพราะอัตราดอกเบี้ยสูงกว่า) การดำเนินการนี้ทำให้ธนาคารพาณิชย์กู้เงินจากธนาคารแห่งประเทศไทยน้อยลงมาก ตลอดจนเงินในมือของประชาชนกับอัตราดอกเบี้ยในตลาดต่างประเทศเริ่มมีแนวโน้มลดลง เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2513 ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้จากร้อยละ 11 ต่อปี เป็นร้อยละ 9 ต่อปี ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 30 มีนาคม 2513⁴¹ ต่อมาเมื่อ -

⁴¹ธนาคารแห่งประเทศไทย, อนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพพลเอกเอกภาพ บริรักษ์ยุทธกิจ (พระนคร : โรงพิมพ์ศิwap, 2513), หน้า 50.

วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2517 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกคำชี้แจงเกี่ยวกับมาตรการการเงิน เพื่อต้านทานเงินเฟ้อโดยขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินกู้มาตรฐานของธนาคารแห่งประเทศไทย จากร้อยละ 10 ต่อปี เป็นร้อยละ 11 ต่อปี และเมื่อวันที่ 18 เม.ย. 2518 ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ประกาศลดอัตราดอกเบี้ยธนาคารจากร้อยละ 11 เหลือร้อยละ 10⁴²

การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยธนาคารครั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งจะฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ และสภาวะทางเศรษฐกิจและการเงินในปัจจุบัน ซึ่งขณะนี้ภาวะเงินเฟ้อได้ลดความรุนแรงลงไป นับตั้งแต่ตอนกลางปี 2517 เป็นต้นมา รวมทั้งปริมาณการลงทุน และความต้องการสินเชื่อในภาคเอกชนยังคงอยู่ในระดับต่ำ

นอกจากการให้กู้ยืมโดยมีหลักทรัพย์รัฐบาลไทยเป็นประกันแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทย ยังรับช่วงซื้อหลักทรัพย์รัฐบาลอื่น ๆ จากธนาคารพาณิชย์ โดยกำหนดว่าตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารพาณิชย์ จะนำมาขายช่วงลดให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ จะต้องเป็นตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการส่งสินค้าออก การเลี้ยงสัตว์ การให้สินเชื่อโดยมีผลิตภัณฑ์ และเกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศ และเป็นวัตถุดิบที่มีกำเนิดจากการเกษตร ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ส่วนลดร้อยละ 5 ต่อปี โดยมีเงื่อนไขว่า ธนาคารพาณิชย์จะคิดจากลูกค้าได้ไม่เกินร้อยละ 7 ต่อปี และธนาคารแห่งประเทศไทยไม่ได้ใช้อัตราดอกเบี้ยการรับช่วงซื้อหลักทรัพย์ใช้เงินดังกล่าวเป็นมาตรการในการควบคุมเครดิต เพราะจุดมุ่งหมายของการมีบริการรับช่วงซื้อหลักทรัพย์คือ เพื่อส่งเสริมการส่งสินค้าออก การอุตสาหกรรมและการเกษตรมากกว่า เพื่อควบคุมการให้กู้ยืมและให้เครดิต

3. การกำหนดอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์ทั้งสิ้น

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 10 ธนาคารแห่งประเทศไทย ด้ยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง มีอำนาจกำหนดให้

⁴²วารสาร "ธนาคาร", สมาคมธนาคารไทย ปีที่ 9, ฉบับที่ 3, (กันยายน, 2518), หน้า 29.

ธนาคารพาณิชย์ค้ำรองเงินกองทุนค้ำรองสินทรัพย์ทั้งสิ้นในอัตราส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 และไม่
เกินร้อยละ 15 สินทรัพย์ในขั้นนี้ไม่รวมถึงเงินสด เงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เงิน
ฝากที่ธนาคารอื่นในหรือนอกราชอาณาจักร และหลักทรัพย์รัฐบาลไทย หรือสินทรัพย์อื่นตาม
แต่ที่รัฐมนตรีจะกำหนด นอกจากนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยยังอาจกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์
ค้ำรองเงินกองทุนค้ำรองสินทรัพย์แต่ละประเภทด้วย ในปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยยังไม่ได้
กำหนดอัตราส่วนเป็นกองทุนค้ำรองสินทรัพย์แต่ละประเภท สำหรับสาขาของธนาคารพาณิชย์
ต่างประเทศให้ถือว่าสินทรัพย์ที่ค้ำรองไว้ในประเทศไทยเป็นเงินกองทุน สินทรัพย์ที่กล่าว
ได้แก่เงินฝากและหลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่ปราศจากภาระผูกพันที่มีอยู่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย
ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากเงินสดสำรอง และอสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับ
ดำเนินธุรกิจ แต่มูลค่าของอสังหาริมทรัพย์นั้นต้องไม่เกินร้อยละ 40 ของสินทรัพย์ที่ค้ำรอง

เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2505 อันเป็นวันที่พระราชบัญญัติมีผลใช้บังคับ ธนาคาร
แห่งประเทศไทยได้ประกาศให้ธนาคารพาณิชย์ค้ำรองเงินกองทุนไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 6 ของ
สินทรัพย์ และเพิ่มเป็นร้อยละ 7.5 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2513 และ เป็นร้อยละ 9 ตั้งแต่วันที่
1 ตุลาคม 2514

เงินกองทุน

เงินกองทุนตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้แยกคุณลักษณะ
ของธนาคารเป็น 2 ประเภท คือ เงินกองทุนของธนาคารที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในประเทศไทย
และเงินกองทุนของสาขานานาชาติต่างประเทศ ซึ่งนำมาจากสำนักงานใหญ่ หรือสาขาอื่นใน
ต่างประเทศ

เงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย

ตามบทบัญญัติมาตรา 4 วรรค 3 หมายถึง ทุนซึ่งชำระแล้ว ทุนสำรองซึ่งรวมทั้ง
เงินสำรองอื่นที่ได้จัดสรรจากกำไรสุทธิและกำไรสุทธิคงเหลือหลังจากจัดสรรแล้วรวมกัน
จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากฎหมายไม่ยอมให้ถือกำไรสุทธิเป็นเงินกองทุนจนกว่าจะ
มีการจัดสรรแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากกำไรสุทธิที่หาได้ในแต่ละงวดอาจนำไปจ่ายเป็นเงินปันผล
ได้ จึงต้องรอจนกว่าที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นมีมติอนุมัติการจัดสรรกำไรสุทธิก่อน

เงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในต่างประเทศ
ตามบทบัญญัติของมาตรา 6 วรรค 2 ซึ่งมีบัญญัติไว้ว่า "สาขาของธนาคารต่างประเทศที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงสินทรัพย์ไว้ในประเทศไทยตามจำนวนชนิด วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา" และวรรค 3 ระบุว่า "ในการปฏิบัติตามมาตรา 10 และมาตรา 13 ให้ถือว่าสินทรัพย์ตามวรรคสองเป็นเงินกองทุน"

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่ากฎหมายได้บัญญัติให้แตกต่างไปจากธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย เนื่องจากสาขาของธนาคารต่างประเทศไม่มีบัญชีทุน จึงถือเอาการดำรงสินทรัพย์หรือการมีสินทรัพย์ในประเทศไทย เป็นเงินกองทุน ให้พิจารณาแก่ด้านสินทรัพย์ (ค่านเคบิท) เท่านั้น

สินทรัพย์ที่สาขาธนาคารต่างประเทศจะต้องดำรงไว้ในประเทศไทยนั้น ตามประกาศกระทรวงการคลัง ฉบับลงวันที่ 12 กันยายน 2515 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังออกประกาศกำหนดความในมาตรา 6 ไว้ดังต่อไปนี้

สาขาของธนาคารต่างประเทศที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ตามมาตรา 6 ต้องดำรงสินทรัพย์ไว้ในประเทศไทยเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 5 ล้านบาท ตามชนิด วิธีการ และเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

1) เงินฝากหลักทรัพย์รัฐบาลไทยซึ่งปราศจากภาระผูกพันที่มีอยู่ในธนาคารแห่งประเทศไทย อันเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากเงินสดสำรอง ซึ่งต้องดำรงไว้ตามมาตรา 11

ในการคำนวณมูลค่าหลักทรัพย์รัฐบาลไทยให้ถือตามราคาที่ยตราไว้

2) หุ้น หุ้นกู้ หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ออกโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หุ้นกู้หรือพันธบัตรที่กระทรวงการคลังกำกับเงินและคอกเบี้ย

ในการคำนวณมูลค่าสินทรัพย์ข้างต้นให้ถือตามราคาที่ตราไว้

3) อสังหาริมทรัพย์ เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับค้าเงินธุรกิจหรือสำหรับพนักงานและลูกจ้าง โดยหักค่าเสื่อมราคาตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นชอบ

สินทรัพย์ตาม (2) และ (3) ต้องมีมูลค่ารวมกันแล้วไม่เกินร้อยละ 40 ของสินทรัพย์ที่ตกลงค่าจ้าง

สินทรัพย์เสี่ยง ได้แก่ การให้กู้ยืมหรือลงทุนในภาคเอกชน ยกเว้นหลักทรัพย์รัฐบาล และหุ้นของบริษัทเงินทุน และสินทรัพย์อื่น ๆ ที่ประกาศกระทรวงการคลัง ออกตามความในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ลงวันที่ 30 มกราคม 2517

สินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ ได้แก่ สินทรัพย์สภาพคล่อง เงินให้กู้ยืม เงินลงทุน และสินทรัพย์ประจำ เมื่อสินทรัพย์ประจำและสินทรัพย์สภาพคล่องได้รับยกเว้นไม่เป็นสินทรัพย์ตามมาตรา 10 สินทรัพย์เสี่ยงเกือบทั้งจำนวนจึงเป็นเงินให้กู้ยืม และเงินลงทุนของธนาคาร ฉะนั้นเงินให้กู้ยืมและเงินลงทุนที่ไม่มีการยกเว้นไว้ จึงอยู่ในข่ายเป็นสินทรัพย์เสี่ยงทั้งสิ้น

การที่กฎหมายกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องสำรองเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง (สินทรัพย์ทั้งสิ้น) ก็เพื่อจะควบคุมมิให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมและให้เครดิตมากเกินไปจนอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ธนาคารเอง หรือแก่ผู้ฝากหรือแก่เศรษฐกิจของประเทศ และเพื่อให้ธนาคารเสริมสร้างเงินกองทุนของตนให้แข็งแกร่ง ซึ่งจะทำให้ธนาคารพาณิชย์มีความมั่นคงเป็นที่เชื่อถือของประชาชนมากยิ่งขึ้น ทำให้ปริมาณเงินฝากเพิ่มตามไปด้วย อันเป็นเหตุให้ธนาคารสามารถขยายการให้กู้ยืมและให้เครดิตเพิ่มขึ้นได้อีก ตัวอย่างเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง 9 ต่อ 100 ถ้าเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์มีมูลค่า 9 ล้านบาท ธนาคารพาณิชย์สามารถขยายสินทรัพย์เสี่ยงด้วยการให้กู้ยืมได้ 100 ล้านบาท ถ้าหากธนาคารพาณิชย์มีเงินฝากมากเกินกว่า 100 ล้านบาท ก็ไม่สามารถนำไปให้เครดิตเกินกว่า 100 ล้านบาท ได้ เพราะต้องลงทุนในสินทรัพย์ที่ปลอดภัย เช่น หลักทรัพย์รัฐบาล หุ้นกู้ บริษัทเงินทุน หรือพันธบัตรรัฐบาล เป็นต้น

ในกรณีที่ธนาคารมีเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงใกล้เคียงต่ำกว่าอัตราที่กำหนด ธนาคารอาจแก้ไขโดยลดหรือระงับการให้กู้ยืมและเร่งจำนวนอสังหาริมทรัพย์ที่ได้จากการรับชำระหนี้หรือเพิ่มเงินกองทุนให้สูงขึ้น

สำหรับธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย การลดหรือระงับการให้กู้ยืม และการเร่งจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์ที่ได้จากการรับชำระหนี้ เป็นวิธีการที่จะช่วยแก้ปัญหาได้รวดเร็วกว่าการเพิ่มเงินกองทุน ซึ่งจะต้องเรียกประชุมผู้ถือหุ้น เพื่อลดมติอนุญาตให้เพิ่มทุน การจดทะเบียนเพิ่มทุนและการเรียกหุ้นได้ครบ ก็ต้องใช้เวลานานอีกไม่น้อย นอกจากนี้ เงินทุนที่เพิ่มขึ้นอาจจะไม่มากนัก เพราะผู้ถือหุ้นของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่เป็นบุคคลในวงครอบครัว หรือถ้าจะนำกำไรมาเพิ่มทุนก็ต้องรอจนกว่าจะสิ้นงวดการบัญชี และเรียกประชุมผู้ถือหุ้นเพื่อจัดสรรผลกำไร แต่การลดหรือระงับการให้กู้ยืมอาจทำให้ธนาคารเสียลูกค้าได้ง่าย และทำให้ขาดรายได้ หรือในกรณีที่ธนาคารขายอสังหาริมทรัพย์ที่ได้จากการรับชำระหนี้ หรือหลักทรัพย์อื่นออกไปอาจทำให้ธนาคารขาดทุนได้ ฉะนั้นการแก้ไขอัตราเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงด้วยวิธีนี้ จึงควรจะได้กระทำด้วยความรอบคอบ และในกรณีรีบด่วนเท่านั้น

สำหรับสาขาธนาคารต่างประเทศ การแก้ไขอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงว่าไม่ว่าจะใช้วิธีลด หรือระงับการให้กู้ยืม หรือเพิ่มเงินกองทุนให้สูงขึ้น จะช่วยแก้ปัญหาได้รวดเร็วกว่า ๆ กัน เนื่องจากการเพิ่มเงินกองทุนของสาขาธนาคารต่างประเทศ เพียงแต่มีเงินทุนจากสำนักงานใหญ่ หรือสาขาอื่นมาดำรงสินทรัพย์ตามที่กำหนดไว้ในประเทศไทยมากขึ้นเท่านั้น ไม่ต้องออกหุ้นจำหน่ายเหมือนธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย

แต่ในทางปฏิบัติธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ มักดำรงเงินกองทุนไว้มากกว่าอัตราที่กำหนด ดังจะเห็นได้จากตาราง 6 - 2

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 - 2

จำนวนทุนสำรองที่ธนาคารกันไว้ต่อสินทรัพย์เสี่ยง

ปี	สินทรัพย์เสี่ยง	บัญชีทุน	
		จำนวนเงิน	% ต่อ
2508	13,382.3	1,382.5	10.33
2509	15,567.4	1,612.4	10.36
2510	18,261.7	1,913.2	10.48
2511	21,215.1	2,216.5	10.45
2512	24,608.4	2,582.7	10.50
2513 ¹	29,323.8	3,065.1	10.45
2514 ²	32,686.1	3,602.1	11.02
2515	35,553.8	4,082.0	11.48
2516	51,017.9	5,096.1	9.99
2517	66,266.5	7,194.8	10.86

¹ เพิ่มอัตราส่วนจากร้อยละ 6 เป็นร้อยละ 7.5

² เพิ่มอัตราส่วนจากร้อยละ 7.5 เป็นร้อยละ 9

ที่มา รายงานเศรษฐกิจและการเงินปี 2517 ของธนาคารแห่งประเทศไทย,

มาตรการ การกำหนดอัตราเงินกองทุนต่อสินทรัพย์ทั้งสินหรือสินทรัพย์เสี่ยงนี้ นอกจากจะใช้เป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่ระบบธนาคารแล้ว ยังเป็นมาตรการให้การควบคุมการขยายเครดิต ดังกล่าวคือ การที่ธนาคารพาณิชย์เพิ่มสินทรัพย์เสี่ยงหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง จะมีลูกหนี้เพิ่มขึ้นอันเกิดจากการให้กู้ยืม เบิกเงินเกินบัญชี หรือซื้อลดตั๋วเงินอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม จะขยายปริมาณจนเกินขอบเขตไม่ได้ และจะต้องเพิ่มทุนของตนให้เป็นสัดส่วนกับเครดิตที่ปล่อยออกไป หรือหากยังไม่สามารถเพิ่มทุนได้ก็จำเป็นต้องลดเครดิตลงมา เป็นต้น โดยปกติเป็นที่ทราบกันว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยจะนำมาตรการนี้ มาใช้ในการป้องกัน การขยายเครดิตหรือลดปริมาณเครดิตลง เพราะในช่วงขณะหนึ่ง ๆ ธนาคารพาณิชย์จะยังไม่มีการเพิ่มทุน เมื่อทุนคงที่เช่นนี้ หากมีการเพิ่มอัตราเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงนี้แล้ว ความสามารถในการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์ก็จะลดลงไปด้วย

4. การกำหนดอัตราส่วนการให้กู้ยืมแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งต่อเงินกองทุน

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 13 ธนาคารพาณิชย์จะให้กู้ยืม และให้เครดิตแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ไม่เกินกว่าอัตราส่วนเงินกองทุนที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี

การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บุคคลนั้นด้วย

- 1) การให้กู้ยืมเงิน และให้เครดิตแก่ภริยาและสามีของบุคคลนั้น
- 2) การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่ทางหุ้นส่วนสามัญที่บุคคลนั้นหรือภริยา หรือสามีของบุคคลนั้นเป็นหุ้นส่วน
- 3) การให้กู้ยืมเงินและให้เครดิตแก่ทางหุ้นส่วนจำกัดบุคคลนั้น หรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้นเป็นหุ้นส่วน จำกัดไม่จำกัดความรับผิดชอบหรือ
- 4) การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่บริษัทจำกัดที่บุคคลนั้น หรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้น ถือหุ้นอยู่เป็นจำนวนเงินเกินกึ่งหนึ่งแห่งทุนของบริษัท

ความในวรรคก่อนไม่ใช้บังคับแก่กรณีที่ธนาคารพาณิชย์

- 1) ให้กู้ยืมเงินโดยซื้อหลักทรัพย์รัฐบาลไทย หรือหลักทรัพย์ที่ธนาคารแห่ง

ประเทศไทยกำหนด

2) ให้อุ้มเงินโดยมีหลักประกันด้วยหลักทรัพย์สินรัฐบาลไทย หรือหลักทรัพย์สินหรือทรัพย์สินอื่นตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ทั้งนี้เพราะในส่วนที่ไม่เกินมูลค่าแห่งหลักทรัพย์สิน หรือทรัพย์สินที่ธนาคารพาณิชย์นั้นได้ตีราคาไว้เป็นประกัน หรือ

3) ให้เครดิตโดยการซื้อ ซื้อลด หรือรับช่วงซื้อลดตัวเงินตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

"การกำหนดตามมาตรานี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่การกำหนดตามวรรคหนึ่งจะให้ใช้บังคับก่อนสิบห้าวัน นับแต่วันที่ประกาศมิได้"

ตั้งแต่เริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติดังกล่าว ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ลดอัตราส่วนนี้ลงเรื่อย ๆ ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะมีให้ธนาคารพาณิชย์ต้องเสี่ยงภัย โดยการให้อุ้มเงินมากเกินไปเกินสมควร คือครั้งแรกกำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ 40 ของเงินกองทุน เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2505 ต่อมาลดลงเหลือไม่เกินร้อยละ 33¹ เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2510 ต่อมาลดลงเป็นร้อยละ 30 ของเงินกองทุน อัตราส่วนครั้งนี้เริ่มใช้บังคับมาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2513 และลดลงเหลือร้อยละ 25 ของเงินกองทุน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2514 เป็นต้นไป การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยลดอัตราส่วนเงินให้อุ้มเงินแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่ละครั้ง ธนาคารพาณิชย์ต้องลดการให้อุ้มเงินหรือให้เครดิตแก่ลูกค้ารายใหญ่ ๆ ลง หรือมีฉะนั้นก็ต้องเพิ่มเงินกองทุนขึ้น

อนึ่ง ในการพิจารณาค่าขอผ่อนผันของธนาคารพาณิชย์ที่จะให้อุ้มเงินเกินอัตราส่วนที่กำหนดนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้วางแนวทางไว้ดังนี้

1) จำนวนเงินให้อุ้ม หรือให้เครดิตที่ได้รับการผ่อนผันทั้งสิ้น จะถือหลักให้จำกัดอยู่ภายในขอบเขตไม่เกิน 2 เท่าของเงินกองทุน

2) ไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของการผ่อนผันตามที่กล่าวไว้ใน (1) และจะต้องเป็นการให้อุ้มเงิน และให้เครดิตแก่กิจการที่เป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของประเทศโดยเด่นชัด เช่น การส่งสินค้าออก การอุตสาหกรรม การส่งสินค้าที่จำเป็นเข้า

จากข้อกำหนดของกฎหมายที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่ากฎหมายมิให้ธนาคารพาณิชย์ให้อุ้มหรือให้เครดิตไม่ว่าประเภทเดียวหรือหลายประเภทรวมกัน แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเกินกว่า

อัตราส่วนกับเงินกองทุน ลูกหนี้รายใหญ่ตาม มาตรา 13 หมายถึง หนี้ที่เกิดจากการให้กู้ยืม และให้เครดิตเท่านั้น ไม่รวมถึงหนี้ที่เกิดจากที่ธนาคารพาณิชย์ใช้เงินแทนลูกหนี้ที่ปฏิบัติ ผิดสัญญาตามภาระการค้ำประกัน หรือการรับรองตัวเงิน หากลูกหนี้รายใดมีหนี้ประเภทนี้ ซึ่งเป็นหนี้อันมิใช่เกิดจากการให้กู้ยืมและให้เครดิต ในการพิจารณาลูกหนี้รายใหญ่ตาม มาตรา 13 ก็ไม่ควรนำมาพิจารณา

นอกจากนี้ยังหมายถึง ลูกหนี้ที่เป็นทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ไม่ว่าจะจดทะเบียน ในประเทศหรือต่างประเทศ ไม่ว่าจะดำเนินธุรกิจประเภทใด ซึ่งรวมทั้งธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงินอื่น ตลอดจนนิติบุคคลที่มีกฎหมายตั้งขึ้นโดยเฉพาะด้วย และยังหมายความ รวมไปถึงการให้กู้ยืมแก่บุคคลอื่น ๆ ตามมาตรา 13 วรรคสอง ซึ่งถือเป็นการให้กู้ยืมและ ให้เครดิตแก่บุคคลนั้นหรือลูกหนี้ นั่นด้วย

การที่กฎหมายกำหนดการให้กู้ยืมและให้เครดิตรายใหญ่หรือลูกหนี้รายใหญ่เทียบกับเงินกองทุน เห็นว่า เงินกองทุนหรือส่วนของผู้ถือหุ้นเป็นตัวรองรับผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ หากธนาคารใดมีส่วนที่จะรองรับผลเสียหายได้มาก ก็สามารถให้กู้ยืมและให้เครดิตได้มากกว่าธนาคารที่มีส่วนรองรับผลเสียหายได้น้อย เป็นการให้ความยุติธรรมแก่ทุกธนาคาร นอกจากนี้การกำหนดอัตราส่วนการให้กู้ยืมและให้ เครดิตรายใหญ่กับเงินกองทุนยัง เป็นการส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์พยายามเสริมสร้างเงิน กองทุนของตนให้แข็งแกร่ง โดยจัดสรรกำไรเป็นเงินสำรอง ไม่จ่ายเงินปันผลในอัตราสูงเกินไป และการเรียกทุนเพิ่ม ซึ่งจะช่วยให้ธนาคารพาณิชย์สามารถให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ ลูกค้ายรายหนึ่ง ๆ ได้มากขึ้น

การขอผ่อนผัน

การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เกินกว่าอัตราส่วนกับเงินกองทุน ที่กำหนดโดยธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มิได้กำหนดห้ามโดยเด็ดขาด หากธนาคารพาณิชย์เห็นว่าจำเป็นจะต้องให้กู้ยืมและให้เครดิต แก่ลูกหนี้เกินกว่าอัตราที่กำหนด ก็อาจขอผ่อนผันจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดย ผ่านธนาคารแห่งประเทศไทยได้ ซึ่งในระยะแรกของการใช้กฎหมายฉบับนี้ ได้มีธนาคาร พาณิชย์ขอผ่อนผันมาเป็นจำนวนมากก็ได้รับการผ่อนผันจากรัฐมนตรีด้วยดี เพราะเห็นว่าเป็น

ระยะปรับปรุงเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ แต่ต่อมา หลังจากให้ธนาคารพาณิชย์ปรับปรุงเงินกองทุนเป็นเวลาพอสมควรแล้ว การผ่อนผันก็เข้มงวดขึ้น มีการกำหนดเงื่อนไขในการผ่อนผัน และหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผ่อนผัน เช่น วงเงินผ่อนผันจะจำกัดอยู่ภายในขอบเขตไม่เกิน 2 เท่าของเงินกองทุน และ 2 ใน 3 ของการผ่อนผัน จะต้องเป็นการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่กิจการที่เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศ เมื่อเป็นเช่นนี้ธนาคารก็จำกัดปรับปรุงการให้กู้ยืม และให้เครดิตแก่ลูกหนี้รายใหญ่ โดยการเรียกหนี้ที่ไม่อยู่ในข่ายได้รับการผ่อนผันคืนบ้าง เพิ่มเงินกองทุนให้สูงขึ้นบ้าง และโดยการระมัดระวังการให้กู้ยืม และให้เครดิตแก่ลูกหนี้ที่มีวงเงินให้กู้ยืมเท่ากับหรือใกล้เคียงกับร้อยละ 25 ของเงินกองทุนทุกขณะ

ในการขอผ่อนผันการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกหนี้ที่กู้ยืมเกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุน ธนาคารพาณิชย์อาจขอผ่อนผันวงเงินตามประเภทของการให้กู้ยืมและให้เครดิต หรือจะขอผ่อนผันเป็นวงเงินรวมไปก็ได้ เมื่อได้รับการผ่อนผันแล้ว ธนาคารก็สามารถให้กู้ยืมและให้เครดิตภายในวงเงินนั้นได้ แต่ในกรณีที่ได้รับผ่อนผันวงเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตแต่ละประเภทนี้ การให้กู้ยืมและให้เครดิตแต่ละประเภทจะสูงกว่าที่ได้รับการผ่อนผันของประเภทนั้นไม่ได้ แม้ว่าเมื่อรวมกันทุกประเภทที่ให้กู้ยืมและให้เครดิตแล้วจะไม่เกินวงเงินทั้งหมดที่ได้รับการผ่อนผันก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากได้รับการผ่อนผันเป็นประเภทนี้ แต่ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมและให้เครดิตทั้งสิ้นไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุน ธนาคารก็สามารถให้กู้ยืมและให้เครดิตประเภทใดประเภทหนึ่งเกินกว่าที่ได้รับการผ่อนผันได้ เพราะแม้ธนาคารจะไม่ได้รับการผ่อนผันก็ยอมทำได้อยู่แล้ว ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับการผ่อนผันเป็นวงเงินรวม ทราบว่าเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตรวมทั้งสิ้นยังไม่เกินวงเงินที่ได้รับการผ่อนผัน แม้ว่าเงินให้กู้ยืมหรือให้เครดิตประเภทใดประเภทหนึ่งจะสูงกว่าเพียงใดก็ตาม ธนาคารก็สามารถทำได้ ไม่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายมาตรา 13

ขอยกเว้น

มาตรา 13 ได้กำหนดและให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดการให้กู้ยืมและให้เครดิตบางประเภท และการให้กู้ยืมและให้เครดิตโดยมีหลักทรัพย์ หรือทรัพย์สินอื่นบางประเภทเป็นประกันได้รับการยกเว้น ไม่ถือเป็นการให้กู้ยืมและให้เครดิตรายใหญ่

ซึ่งได้แก่

- 1) ใ้หญ่ยอมโดยการซื้อหลักทรัพย์รัฐบาลไทย หุ้นกู้หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ออกโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือหุ้นกู้ หรือพันธบัตรที่กระทรวงการคลังกำกับเงินและดอกเบี้ย
- 2) ใ้หญ่ยอมโดยมีหลักทรัพย์รัฐบาลไทย หุ้นกู้หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้สินที่ออกโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ หรือบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือหุ้นกู้ หรือพันธบัตรที่กระทรวงการคลังกำกับเงินและดอกเบี้ยเป็นประกัน ทั้งนี้ เฉพาะในส่วนที่ไม่เกินมูลค่าแห่งหลักทรัพย์ หรือทรัพย์สินที่ธนาคารพาณิชย์นั้นได้ถือราคาไว้เป็นประกัน

3) ให้เครดิตโดยการซื้อ ขั้ลดท หรือรับช่วงลดตัวเงินดังต่อไปนี้

- ก. ตัวแลกเปลี่ยนหรือตัวสัญญาใช้เงินที่กระทรวง ทบวง กรม หรือทบวง การเมือง ที่มีฐานะเทียบเท่า รับรอง หรือออกเป็นคำซื้อสินค้าหรือจ้างทำของ
- ข. ตัวเงินค่าสินค้าที่ส่งออก⁴³

เหตุผลที่กำหนดข้อยกเว้นที่กล่าวข้างต้นก็คือ การใ้หญ่ยอมและให้เครดิตดังกล่าว ไม่มีความเสี่ยง (ยกเว้นตัวเงินค่าสินค้าที่ส่งออก) เนื่องจากมีส่วนราชการเข้ามาเกี่ยวข้อง ในฐานะลูกหนี้อันดับแรก หรืออันดับสอง สำหรับข้อ 3) ข. ตัวเงินค่าสินค้าส่งออก แม้จะมีความเสี่ยงอยู่บ้าง แต่ก็มีน้อยมากเพราะปกติธนาคารพาณิชย์ในต่างประเทศกำกับการชำระเงิน และเป็นกิจการที่ควรส่งเสริมจึงได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ใ้หญ่ยอมและให้เครดิตค่านี้นี้มาก ๆ

⁴³ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 87, ตอนที่ 111 (วันที่ 1 ธันวาคม, 2515).

เหตุผลที่จำกัดการให้กู้ยืมและให้เครดิตรายใหญ่

ในการให้กู้ยืมและให้เครดิตของธนาคารพาณิชย์ย่อมมีความเสี่ยงในการเรียกหนี้คืนเมื่อครบกำหนด ทั้งนี้อาจเนื่องจากลูกหนี้ประสบความล้มเหลวในการดำเนินงานหรือลูกหนี้ตั้งใจจะฉ้อโกงธนาคาร หากลูกหนี้มีหลักประกัน หรือมีบุคคลค้ำประกันหนี้ ความเสี่ยงก็อาจจะลดลงหรือไม่มีความเสี่ยงเลย ถ้าหลักประกันมีมูลค่าคุ้มหนี้ หรือผู้ค้ำประกันมีฐานะดียอมชำระหนี้ให้ นอกจากนี้ธนาคารพาณิชย์ยังอาจลดความเสี่ยงลงได้อีกด้วยการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บุคคลหลาย ๆ ราย ๆ ละไม่มากนัก และที่ประกอบธุรกิจต่าง ๆ กัน เพราะแม้ลูกหนี้บางรายจะไม่สามารถชำระหนี้ก็ไม่ทำให้ธนาคารเสียหายมากนัก และยังมีลูกหนี้รายอื่นอีกมากที่จะทำให้ธนาคารมีรายได้ แม้ในบางระยะ ธุรกิจบางประเภทจะเสียหาย ซึ่งทำให้ลูกหนี้ที่ประกอบธุรกิจประเภทนั้นไม่อาจชำระหนี้ได้ ธนาคารก็จะเสียหายเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะธนาคารได้กระจายความเสี่ยงออกไปหมด ตรงกันข้าม ถ้าธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมน้อยราย แต่ละรายให้กู้ยืมไปมาก การกระจายความเสี่ยงก็อยู่ในวงแคบ หากลูกหนี้รายใดไม่สามารถชำระหนี้ได้ หรือลูกหนี้เลิกกู้ยืมก็จะทำให้ธนาคารเสียหายได้มาก หรือขาดรายได้ไปมาก และยิ่งให้กู้ยืมแก่ธุรกิจเพียงไม่กี่ประเภทแล้ว จะทำให้ธนาคารเสียหายมาก หรือขาดรายได้ไปมาก และจะทำให้ธนาคารเสี่ยงมากยิ่งขึ้น จนอาจกระทบกระเทือนถึงฐานะการเงินของธนาคารเองได้ ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 จึงได้กำหนดมิให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด เป็นจำนวนเกินกว่าอัตราส่วนกับเงินทุนซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นับแต่เริ่มใช้พระราชบัญญัตินี้เป็นต้นมา อัตราส่วนดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงรวม 4 ครั้ง ตามลำดับดังนี้คือ ร้อยละ 40, 33 $\frac{1}{2}$, 30 และ 25 ที่เป็นเช่นนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้ธนาคารพาณิชย์เข้าไปผูกพันกับลูกหนี้คนใดคนหนึ่งมากเกินไป จนอาจกระทบกระเทือนฐานะการเงินของธนาคารได้ และหากธนาคารพาณิชย์ต้องการให้ลูกหนี้รายใหญ่ ๆ กู้ยืม ธนาคารจำต้องเสริมสร้างเงินกองทุนให้มากขึ้นอีก

นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 12 (2) ได้กำหนดห้ามไว้ว่า การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บุคคลดังต่อไปนี้ เป็นการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่กรรมการ

- 1) ภริยาหรือสามีของกรรมการผู้นั้น
- 2) ห้างหุ้นส่วนสามัญที่กรรมการผู้นั้นหรือภริยาหรือสามีของกรรมการผู้นั้นเป็นหุ้นส่วนอยู่ หรือ
- 3) ห้างหุ้นส่วนจำกัดที่กรรมการผู้นั้น หรือภริยาหรือสามีของกรรมการผู้นั้นเป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบ

การที่กฎหมายบัญญัติห้ามกรรมการหรือภริยาหรือสามีของกรรมการและกิจการที่กรรมการหรือภริยาหรือสามีของกรรมการมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ ด้เงินจากธนาคารที่ตนเป็นกรรมการนั้นมักก็มีข้อโต้แย้งได้ว่า ทำให้กรรมการของธนาคารได้รับความลำบากในการกู้ยืม เพราะหากมีความจำเป็นต้องกู้ยืมเงินก็ต้องไปกู้ยืมจากที่อื่น ซึ่งอาจไม่ได้รับความสะดวกเท่ากับที่กู้จากธนาคารที่ตนเป็นกรรมการอยู่ ทั้งทำให้ธนาคารต้องขาดรายได้จากดอกเบี้ยอีกด้วย และการที่เป็นกรรมการอยู่ในธุรกิจที่มากู้ กัดัมจะเป็นประโยชน์แก่ธนาคาร เพราะสามารถทราบฐานะและการดำเนินงานของกิจการ โดยใกล้ชิดตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตาม การที่กฎหมายบัญญัติห้ามไว้เช่นนี้ ก็เนื่องจากเกรงว่า ถ้ายอมให้กรรมการหรือธุรกิจของกรรมการกู้ยืมได้ อาจทำให้การพิจารณาการให้กู้ยืมมิได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้ เพราะผู้พิจารณาการให้กู้ อาจเกรงกลัวกรรมการ ซึ่งอาจนำความเสียหายมาสู่ธนาคารและเป็นการเอาเปรียบผู้ถือหุ้นคนอื่น นอกจากนั้นยังอาจเป็นช่องทางการทุจริตด้วย

แม้กฎหมายจะได้บัญญัติให้การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่กรรมการคลุมไปถึงสามีหรือภริยา และกิจการทั้งกรรมการหรือสามีหรือภริยา มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วยแล้วก็ตาม ก็ยังมีช่องว่างอยู่คือ มิได้รวมการให้กู้ยืมแก่บุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ กิจการที่บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะมีส่วนอยู่ตามที่กำหนดไว้แก่บริษัทจำกัดที่กรรมการหรือภริยา หรือสามีของกรรมการ หรือบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ มีหุ้นรวมเกินกว่าร้อยละ 50 ของทุนของบริษัทจำกัดนั้น

5. การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 14 ตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ฉบับลงวันที่ 30 มกราคม 2517 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 31 มกราคม 2517 จนถึงปัจจุบัน ได้ประกาศเป็นข้อกำหนด ด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี-

ว่าการกระทรวงการคลัง ให้ธนาคารพาณิชย์ เรียกเก็บดอกเบี้ยหรือส่วนลคในอัตราต่าง ๆ กันดังนี้

มาตรา 14 (2) อัตราสูงสุดสำหรับดอกเบี้ยหรือส่วนลคที่ธนาคารพาณิชย์พึงเรียกสำหรับ

ก) การซื้อ ซื้อลค หรือรับช่วงซื้อลคที่เงินอันเกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรม หรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมภายในประเทศต้องไม่เกินร้อยละ $10\frac{1}{2}$ ต่อปี

ข) การให้กู้ยืมแกกิจการอุตสาหกรรม ซึ่งได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานตาม พ.ร.บ. โรงงาน พ.ศ. 2512 โดยมีอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่พึงจำนองไคตาม พ.ร.บ. จดทะเบียนเครื่องจักร พ.ศ. 2514 เป็นประกันเต็มจำนวนเงินที่ให้กู้ยืมต้องไม่เกินร้อยละ $12\frac{1}{2}$ ต่อปี

ค) ธุรกิจอื่น นอกจาก ก) และ ข) ต้องไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดสำหรับเงินให้กู้ยืมดังกล่าวอาจไม่มีผลในการควบคุมเครดิตโดยตรง เทากับการกำหนดอัตราส่วนเงินสคสำรองหรือการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารแห่งประเทศไทย อย่างไรก็ตาม การกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดสำหรับเงินให้กู้ยืมแต่ละประเภทนี้ จะทำให้อัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์อยู่ในขอบเขตที่สมควร และได้ระดับกับอัตราดอกเบี้ยอื่น ๆ

อัตราดอกเบี้ยสูงสุดสำหรับเงินให้กู้ยืมที่ธนาคารพาณิชย์คิดจากลูกค้าแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในอันที่จะให้ธนาคารพาณิชย์มีบทบาทในระบบเศรษฐกิจหลาย ๆ สาขา และโดยเฉพาะในบางด้าน ซึ่งจะทำให้การพัฒนาประเทศเจริญก้าวหน้าขึ้น

โดยทั่วไปการที่ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมมากน้อยเท่าใดนั้น ธนาคารผู้ให้กู้จะพิจารณาถึงความเสี่ยงภัยเป็นปัจจัยสำคัญ บางครั้งอาจกล่าวได้ว่าอัตราดอกเบี้ยจะต่ำก็เพราะมีความเสี่ยงน้อย และกำหนดระยะเวลาสั้นเช่นมีหลักประกันเป็นใบรับฝากประจำ ส่วนในค่านปริมาณเงินให้กู้ยืมนั้น บางทีถ้ากู้เงินเป็นจำนวนมากอัตราดอกเบี้ยก็อาจทำได้

ธนาคารรัฐผูกขาด หรือมีเครดิตและประวัติเป็นที่น่าเชื่อถือได้ในวงการธุรกิจทั่วไป นอกจากนี้การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม เพื่อควบคุมธนาคารพาณิชย์ ไม่ให้ถือโอกาสเอาเปรียบลูกค้าที่มาใช้บริการทางการเงินกู้ยืมนั้นความจริง เป็นสิ่งที่กำหนดได้ยาก เพราะมีการกระทำนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในระเบียบ เช่น มีการเรียกเงินค่าปากถุงนอกเหนือจากดอกเบี้ยเงินกู้ที่เรียกเก็บตามปกติ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผลของนโยบายเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้นำกลับมาใช้บังคับแก่ธนาคารพาณิชย์อีก ทั้งนี้เพราะสภาพเศรษฐกิจอยู่ในภาวะเงินเฟ้อของต่าง ๆ มีราคาแพง ทางรัฐบาลต้องการลดปริมาณเครดิตที่ธนาคารพาณิชย์ปล่อยออกไป และดำเนินการหาทางลดปริมาณเงินในมือประชาชนลงไปในัน ก็เป็นที่คาดหวังกันว่า หากอำนาจซื้อลดลง ราคาสินค้า และบริการ อาจลดตามลงมาได้บ้าง หรืออย่างน้อยก็ไม่เพิ่มไปอีก ปัจจุบันธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยเป็นสถาบันที่มีอำนาจ และมีบทบาทอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังมีผู้บริหารธนาคารพาณิชย์บางส่วน ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับทางราชการอยู่ด้วย จึงทำให้เกิดความยากลำบากในทางปฏิบัติ ที่ต้องการให้ได้อย่างเต็มที่ และอีกประเด็นหนึ่งที่น่าหนักใจก็คือลูกค้าของธนาคารพาณิชย์เองก็อาจพร้อมที่จะไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่ทางการกำหนดไว้ด้วย ทั้งนี้เพราะแม้จะเพิ่มอัตราดอกเบี้ย ธนาคารพาณิชย์ก็ยังคิดถูกกว่าแหล่งเงินกู้อื่น ๆ อยู่แน่นอน อย่างไรก็ตาม ภาระดอกเบี้ยหรือต้นทุนของพ่อค้าในการกู้เงินนี้ ในที่สุดก็มักถูกผลักไปให้เป็นภาระของผู้บริโภคเสมอ

ธนาคารพาณิชย์จะเรียกเก็บดอกเบี้ย หรือส่วนลดจากเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตในอัตราต่าง ๆ กัน ตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย ดังนี้

1) การประกอบกิจการอุตสาหกรรม

ก. การซื้อ ซื้อลด หรือรับช่วงซื้อลดตัวเงิน ไม่เกินร้อยละ $10\frac{1}{2}$ ต่อปี ทั้งนี้จะมีทรัพย์สิน จ้างนองหรือจำนำหรือไม่ก็ตาม

ข. การให้กู้ยืม หรือให้เบิกเงินรกินบัญชี โดยมีอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่พึงจำนองได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 703 หรือตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนเครื่องจักร พ.ศ. 2514 เป็นประกันเต็มจำนวนเงินที่กู้ยืม ไม่เกินร้อยละ $12\frac{1}{2}$ ต่อปี

เงินในบัญชีในกรณีนี้ จะต้องมียกยติตามที่กล่าวข้างต้นเป็นประกัน ยกยติที่นำมาข้างต้น นั้น จะเป็นของใครก็ได้ ที่ยอมให้นำมาข้างต้นเป็นประกันหนี้ที่ธนาคารให้กู้ยืม

"การให้กู้ยืมแก่กิจการอุตสาหกรรม ซึ่งได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการ โรงงาน ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 โดยมีสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ ที่พึง จำนองไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 703 หรือตามพระราชบัญญัติจดทะเบียน เครื่องจักร พ.ศ. 2514 เป็นประกันเต็มจำนวนเงินที่กู้ยืมต้องไม่เกินร้อยละ 12½ ต่อปี"

จากบทบัญญัติจะเห็นได้ว่า จำนวนเงินในบัญชีที่มีทรัพย์สินดังกล่าวข้างต้น เป็น ประกันจะคิดดอกเบี้ยได้เพียงร้อยละ 12.5 ต่อปี ส่วนที่เกินวงเงินจำนองให้คิดได้ไม่เกิน ร้อยละ 15 ต่อปี

ค. การให้กู้ยืมหรือเบิกเงินเกินบัญชีในกรณีที่ไม่มีทรัพย์สินตามข้อ ข. จำนอง เป็นประกัน ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี

2) การประณามธุรกิจอื่น ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยและส่วนลดได้สูงสุดในอัตรา ร้อยละ 15 ต่อปี

อนึ่ง มาตรา 14 (2) ยังระบุไว้ด้วยว่า ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับเงิน หรือทรัพย์สินอื่นใด เนื่องจากธุรกิจนั้น ๆ ให้ถือว่าเงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับนั้น เป็นดอกเบี้ย หรือส่วนลดด้วย

จากบทบัญญัติของกฎหมายจะเห็นว่า หากธนาคารพาณิชย์ได้เรียกหรือได้รับผลประโยชน์อื่นใดจากลูกค้า เมื่อรวมเข้ากับดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บเกินกว่าอัตรา ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดแล้ว ถือว่าผิดกฎหมาย ผลประโยชน์นี้อาจจะเป็นเงิน หรือสิ่งของอะไรหรือจะเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น เช่น ค่าธรรมเนียมหรือเบี้ยปรับ

6. หลักประกันการให้กู้ยืมและให้เครดิต

ในการให้กู้ยืมและให้เครดิต ธนาคารส่วนใหญ่มักจะเรียกให้ลูกหนี้วางหลัก ทรัพย์สินหรือให้บุคคลที่เชื่อถือได้ค้ำประกัน หลักประกันที่นำมาวางเป็นประกันมักจะ เป็นอสังหา- ริมทรัพย์ อันได้แก่ ที่ดินและโรงเรือน เครื่องจักร และเรือที่จำนองได้ตามกฎหมาย และ เอกสารแสดงสิทธิต่าง ๆ เช่น หุ่น หุ่นกู๊ ใบรับฝากเงิน พันธบัตรรัฐบาล เป็นต้น

ในเรื่องหลักประกันนี้กฎหมายมิได้กำหนดให้ธนาคารเรียกให้ลูกหนี้นำวาง เพราะหลักประกันมีความสำคัญน้อยกว่าความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ การที่ธนาคารใหญ่ยืมและให้เครดิตไปที่หวังที่จะได้รับการชำระหนี้คืน มิได้หวังจะยึดหลักทรัพย์ที่วางเป็นประกัน หากกิจการหรือโครงการของลูกหนี้ดี ก็ไม่จำเป็นต้องมีหลักประกัน ถ้าคาดว่าจะสามารถนำกำไรจากกิจการหรือโครงการนั้นมาชำระหนี้คืนได้ แต่ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 12 ได้บัญญัติห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์รับหุ้นดังต่อไปนี้เป็นประกัน

1) หุ้นของธนาคารพาณิชย์นั้นเอง การที่กฎหมายห้ามเช่นนี้เนื่องจากหากธนาคารพาณิชย์รับหุ้นของตนเอง เป็นประกันแล้ว ธนาคารอาจจะต้องถือหุ้นของตนเองในกรณี que ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ ซึ่งเท่ากับว่าธนาคารได้ลดทุนของตัวเองไปในตัว กล่าวคือ ทางด้านทรัพย์สินของบุคคลแทนที่จะเป็นเงินสดหรือลูกหนี้หรือทรัพย์สินอื่น กลับเป็นหุ้นของตนเอง ส่วนค่านั่นสิ้นและทุน แม้จะปรากฏตัวเลขว่าเป็นทุนอยู่ แต่แท้จริงได้จ่ายเงินเข้าของไปแล้ว ดังนั้น ตัวเลขที่ปรากฏอยู่จึง เป็นเพียงรายการตรงกันข้ามเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับว่าธนาคารใช้เงินจากเจ้าหนี้มาดำเนินงานเป็นอัตราส่วนกับทุนมากขึ้น และส่วนที่จะรองรับผลขาดทุนก็น้อยลง นอกจากนี้ การรับหุ้นเป็นประกันอาจทำให้ธนาคารใหญ่ยืมแก่ลูกหนี้มากเกินไปเกินมูลค่าหุ้น เพื่อหวังจะให้ลูกหนี้ไม่ยอมมาใช้หนี้คืน แล้วหุ้นจะตกเป็นของธนาคารซึ่งทำให้กรรมการของธนาคารบริหารงานได้โดยไม่ต้องเกรงว่าถูกยึดถือหุ้นอื่นคัดค้าน อันอาจทำให้การบริหารงานผิดพลาดหรือเพื่อประโยชน์ของกรรมการ เป็นการส่วนตัว

2) หุ้นของธนาคารพาณิชย์ จากธนาคารพาณิชย์อื่น ในกรณีนี้ ธนาคารที่เกี่ยวข้องมี 3 ธนาคาร คือ ธนาคารที่ออกหุ้น ธนาคารที่ซื้อหุ้น และธนาคารที่รับหุ้นของธนาคารที่ออกหุ้นจากธนาคารที่ซื้อหุ้น กฎหมายกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องเป็นบริษัทจำกัด ซึ่งต้องออกหุ้นจำหน่ายและธนาคารอื่นก็สามารถซื้อหุ้นของธนาคารอื่นได้ ไม่เกินร้อยละ 20 ของทุนที่ธนาคารนั้นมีอยู่ ตามที่มาตรา 12 (6) กำหนด ซึ่งมีวัตถุประสงค์จะมีให้ธนาคารพาณิชย์ควบคุมกิจการอื่นมากเกินไปจนสมควร หากยอมให้ธนาคารรับหุ้น ธนาคารอื่นเป็นประกันหนี้จากธนาคารแล้ว จะทำให้ธนาคารที่รับหุ้นเป็นประกันซึ่งอาจมีหุ้นที่ตนซื้อไว้อยู่ร้อยละ 20 แล้วมีสิทธิในการออกเสียงมากกว่าร้อยละ 20 ซึ่งจะขัดกับมาตรา 20 (6) และอาจเป็นช่องทางให้ธนาคารช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางมิชอบ อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์รับหุ้นของตนเอง

ธนาคารพาณิชย์อื่นจากบุคคลอื่นทั้ง นิติบุคคลและบุคคลธรรมดาที่มี ธนาคาร เป็นประกันได้ ทั้งนี้ เนื่องจากการห้ามดังกล่าวจะมีผลให้ประชาชนไม่ยอมซื้อหุ้นของธนาคาร ซึ่งเท่ากับขัดขวางการลงทุนในหลักทรัพย์ประเภทหุ้น

7. การกำหนดให้รายงาน เพื่อควบคุมดูแลมิให้ธนาคารพาณิชย์ฝ่าฝืนข้อกำหนดพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ เกี่ยวกับการใหญ่ยืมและให้เครดิต ธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องยื่นรายงานตามแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับเงินใหญ่ยืม และให้เครดิตมีดังนี้ คือ

1. การยื่นรายงานตามแบบ ช.พ.4

รายงานแบบ ช.พ.4 เป็นรายงานลูกหนี้รายใหญ่ประจำเดือน แสดงถึงการใหญ่ยืมเงินหรือให้เครดิต โดยการซื้อ ช้อดค หรือรับช่วงช้อดคตัวเงิน และการให้เครดิตในรูปแบบอื่นอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกัน แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งมียอดคงเหลือ ณ วันสิ้นเดือนของแต่ละเดือน ตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป

การใหญ่ยืมเงินหรือให้เครดิตดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นการใหญ่ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่บุคคลนั้นด้วย

- 1) การใหญ่ยืมหรือให้เครดิตแก่ภริยาหรือสามีของบุคคลนั้น
- 2) การใหญ่ยืมเงินหรือให้เครดิตทางหุ้นส่วนสามัญที่บุคคลนั้นหรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้น เป็นหุ้นส่วน
- 3) การใหญ่ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่ทางหุ้นส่วนจำกัด ที่บุคคลนั้นหรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้น เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิด
- 4) การใหญ่ยืมหรือให้เครดิตแก่บริษัทจำกัด ที่บุคคลนั้นหรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้นถือหุ้นอยู่เป็นจำนวนเงินเกินกึ่งหนึ่งแห่งทุนของบริษัท

การรวมตัวเลข

- 1) สำหรับธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย สำนักงานใหญ่เป็นผู้จัดทำรายงานนี้ โดยรวมตัวเลขของทุกสำนักงานที่ตั้งอยู่ในราชอาณาจักร
- 2) สำหรับธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในต่างประเทศ สาขาที่เปิดดำเนินการอยู่ในประเทศไทย เป็นผู้จัดทำรายงานนี้ โดยรวมตัวเลขของทุกสำนักงานที่ตั้งอยู่ใน-

ราชอาณาจักร

กำหนดเวลาให้ยื่นรายงาน

ให้ยื่นรายงานนี้ถึงสำนักงานตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ ธนาคารแห่งประเทศไทย ภายในวันสิ้นเดือนของเดือนถัดไป

2. การยื่นรายงานตามแบบ ธ.พ. 6

แสดงอสังหาริมทรัพย์ที่ตกเป็นของธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากการชำระหนี้ การประกันเงินที่จ่ายให้กู้ยืมไป หรือเนื่องจากที่ธนาคารได้ออสังหาริมทรัพย์ที่จำนองให้แก่ ธนาคารพาณิชย์นั้น จากการขายทอดตลาดตามคำสั่งของศาล

การรวบรวมตัวเลข

- 1) สำหรับธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย สำนักงานใหญ่ เป็นผู้จัดทำรายงานนี้ โดยรวมตัวเลขของทุกสำนักงานที่ตั้งอยู่ในราชอาณาจักร
- 2) สำหรับธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในต่างประเทศ สาขาที่เปิดดำเนินการในประเทศไทย เป็นผู้จัดทำรายงานนี้ โดยรวมตัวเลขของทุกสำนักงานที่ตั้งในราชอาณาจักร

กำหนดเวลาให้ยื่นรายงาน

ให้ยื่นรายงานนี้ถึงสำนักงานตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ ธนาคารแห่งประเทศไทย ภายใน 30 วัน นับจากวันสิ้นปี

รายงาน ธ.พ. ต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น เป็นเครื่องมือที่ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้ควบคุมดูแลว่า ธนาคารพาณิชย์ได้ปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้หรือไม่

นอกจากนี้เมื่อพฤษภาคม 2518 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ใช้มาตรการควบคุมการให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ เฉพาะที่เป็นการให้กู้ยืม จำนวนเงินนับเป็นล้าน ๆ บาทขึ้นไป โดยมีสินค้าเป็นประกัน เช่น ข้าว น้ำตาล เหล็กเส้นหรือสินค้าอื่น ๆ ด้วยการให้ธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งรายงานภาวะการเงินและการให้กู้ยืมไปยังธนาคารทุก ๆ 7 วัน⁴⁴

⁴⁴วารสาร "ธนาคาร", สมาคมธนาคารไทย ปีที่ 9, ฉบับที่ 3, (กันยายน, 2518), หน้า 25.